

**Επισκόπηση της Ενδιάμεσης Έκθεσης της Επιτροπής
Πισσαρίδη για την Ανάπτυξη της Ελληνικής Οικονομίας, την
Πράσινη Διάσταση της, και των κριτικών σχολίων και
αντιπροτάσεων των πολιτικών κομμάτων και άλλων φορέων**

Δημήτρης Λάλας
FACET³S, A.E.

Οκτώβριος 2020

1. Εισαγωγή

Η Επιτροπή Πισσαρίδη (εφεξής ΕΠ) συστήθηκε τις αρχές Ιανουαρίου, πριν την εμφάνιση του COVID-19 στην χώρα μας, με σκοπό την εισήγηση στην Κυβέρνηση μιας στρατηγικής και ενός σχεδίου για το μοντέλο ανάπτυξης της οικονομίας της χώρας προτείνοντας επιλογές πολιτικών με σκοπό να εφαρμοστούν στην επόμενη πενταετία, ώστε να μεγιστοποιηθεί ο ρυθμός ανάπτυξης σε ορίζοντα δεκαετίας.

Η ΕΠ αποτελείται από τον Χριστόφορο Πισσαρίδη (καθηγητής του London School of Economics [LSE] και Πανεπιστημίου Κύπρου, Βραβείο Nobel Οικονομικών 2010) ως Πρόεδρο, τον Νίκο Βέττα (Γενικός Διευθυντής IOBE, καθηγητής Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών [ΟΠΑ]) ως αναπληρωτή και τους κκ. Δημήτρη Βαγιανό (καθηγητής στο LSE) και Κωσταντίνο Μεγήρ (καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Yale) ως μέλη. Συμμετέχουν επίσης με συμβουλευτικό ρόλο και άλλοι δώδεκα επιστήμονες, στελέχη επιχειρήσεων και καθηγητές πανεπιστημίων¹. Επιπροσθέτως, η ΕΠ έχει την δυνατότητα να συμβουλευέται κατά το δοκούν, εκπροσώπους της Κυβέρνησης και στελέχη της Δημόσιας Διοίκησης, με άλλους ειδικούς επιστήμονες καθώς και με στελέχη και εκπροσώπους φορέων της αγοράς.

Η ΕΠ είχε ως αρχικό αντικείμενο την υποβολή έκθεσης αναφορικά με την παρουσίαση των κυρίων αξόνων της στρατηγικής και των βασικών αλλαγών της Κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας σε σχέση με τον προγραμματισμό της προηγούμενης κυβέρνησης του Σύριζα («Ελλάδα: Εθνική Στρατηγική για μια Βιώσιμη και Δίκαιη Ανάπτυξη»²) που παρουσιάστηκε τον Μάιο του 2019, λίγο πριν από τις εκλογές και την αλλαγή κυβέρνησης. Το χρονοδιάγραμμα των εργασιών της ΕΠ προέβλεπε την κατάθεση μιας ενδιάμεσης έκθεσης εντός 3 μηνών (τέλη Μαρτίου) και μιας τελικής έκθεσης και εξειδικευμένου Σχεδίου μέτρων εντός 9 μηνών (τέλη Σεπτεμβρίου).

Το Σχέδιο Ανάπτυξης που θα εκπονείτο θα αναφερόταν και στην αξιοποίηση, πέραν των εθνικών πόρων, και των πόρων που προέρχονται από τα Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) της τάξεως των €40Δις³ (Διαρθρωτικά €20.4Δις, ΚΑΠ €18.6Δις, Δίκαιης Μετάβασης €800Εκατ. και το αναλογούν τμήμα από τα άλλα περίπου €200Δις διαφόρων ταμείων όπως το Innovation, Connecting Europe, InvestEU, κ.α.) για την επταετία 2021-2027 του υπό διαπραγμάτευση νέου Πολυετούς Δημοσιονομικού Πλαισίου της ΕΕ.

Η ένταση της πανδημίας του COVID-19 λόγω της επίδρασής της στην λειτουργία της οικονομίας αλλά και της δημόσιας διοίκησης, σε συνδυασμό με τις προτάσεις και πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ΕΕπ) για ανάκαμψη της οικονομίας της ΕΕ με πράσινο και ψηφιακό πρόσημο, άλλαξε το χρονοδιάγραμμα αλλά και τις βασικές παραδοχές, τις προϋποθέσεις και τους σκοπούς των εργασιών της ΕΠ. Το κύριο νέο στοιχείο που πρέπει πλέον να αποτελεί βασικό άξονα του Σχεδίου είναι η πρόταση της ΕΕπ για το ύψος και τους όρους του Ταμείου Ανάκαμψης (Recovery and Resilience Facility - RRF) ύψους €672.5Δις εκ των οποίων τα €312.5Δις σε επιχορηγήσεις) με το μερίδιο για την Ελλάδα να

---

¹ Κ. Ανδρέου (Advisory leader - PwC), Κ. Αρκολάκης (Yale), Ε. Γαλιανός (London Holloway), Χ. Γκενάκος (Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και Cambridge), S. Danchev (IOBE), Α. Δοξιάδης (Big Pi Ventures), Ν. Καραμούζης (Πρόεδρος - Grant Thornton), Φ. Κουντούρη (Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών), Α. Κρητικός (DIW), Δ. Νικολίτσα (Πανεπιστήμιο Κρήτης), Δ. Σπινέλλης (Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών), Π. Τσακλόγλου (Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών).

²<http://www.mindev.gov.gr/wpcontent/uploads/2019/05/%CE%91%CE%BD%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-2030.pdf>

³ https://ec.europa.eu/energy/content/individual-assessments-and-summaries_en

εκτιμάται σε €32Δις (€16Δις σε επιχορηγήσεις και τα υπόλοιπα υπό μορφή δανείων με πολύ ευνοϊκούς όρους).

Έτσι, οι προτάσεις της, σε ποιοτικό αλλά όχι και ποσοτικό επίπεδο, παρουσιάστηκαν στην Κυβέρνηση την 15^η Ιουλίου 2020 στα πλαίσια μιας τηλεδιάσκεψης με τον Πρωθυπουργό στην οποία συμμετείχαν 6 υπουργοί και υφυπουργοί, καθώς και εκπρόσωποι της ΓΣΕΕ, ΓΣΕΒΕΕ, ΣΕΒ, ΣΕΤΕ, ΕΣΕΕ και ΣΟΕ, και δόθηκαν στην δημοσιότητα ως Ενδιάμεση Έκθεση την 2α Αυγούστου 2020.

Μετά την δημοσίευση της Ενδιάμεσης Έκθεσης της Επιτροπής Πισσαρίδη (εφεξής ΕΕΕΠ) την 2^α Αυγούστου 2020 υπήρξαν αντιδράσεις από πολιτικά κόμματα, μη-κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), ινστιτούτα πολιτικού προβληματισμού καθώς και σχολιαστές. Θεωρήθηκε χρήσιμο να συνοψιστούν τα σημεία κριτικής αλλά και οι αντιπροτάσεις των πολιτικών κομμάτων, ώστε να εντοπισθούν αυτά στα οποία υπάρχει σύγκλιση απόψεων. Η καταγραφή των σημείων σύγκλισης (συμφωνίας ή και διαφωνίας) πιστεύεται ότι θα βοηθήσει τον δημόσιο διάλογο με απώτερο σκοπό την ευρύτερη συμφωνία αναφορικά με ένα εθνικό σχέδιο μετάβασης σε μία βιώσιμη ανάπτυξη της οικονομίας, που θα εγγυάται την παροχή των αναγκαιών υπηρεσιών και την αντίστοιχη στήριξη στο σύνολο της κοινωνίας. Μια κοινή συμφωνία για το εθνικό σχέδιο μετάβασης καθίσταται ακόμα πιο επιτακτική λόγω των πρωτοφανών επιπτώσεων, υγειονομικών και οικονομικών του COVID-19 που όπως είναι πολύ μεγαλύτερες κατά το δεύτερο κύμα του Φθινοπώρου σε σχέση με τις αντίστοιχες της Άνοιξη του 2020.

Σκοπός της επισκόπησης είναι και η συμβολή στην δημόσια συζήτηση που θα πρέπει να γίνει αναφορικά με τις προτάσεις της χώρας για την αξιοποίηση των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης οι οποίες θα πρέπει να κατατεθούν σε τελική μορφή στην ΕΕπ μέχρι τον Απρίλιο του 2020.

Μια ανάπτυξη για να είναι βιώσιμη θα πρέπει σήμερα, πέραν της οικονομικής αποτελεσματικότητας, να είναι και «πράσινη», να ενσωματώνει δηλαδή δράσεις για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, για την αειφόρο αξιοποίηση των φυσικών πόρων και για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας. Ήδη, η διάσταση αυτή, μαζί με την αξιοποίηση και ανάπτυξη της ψηφιακής τεχνολογίας, αποτελεί κορυφαία προτεραιότητα της ΕΕ κωδικοποιημένη στην λεγόμενη Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (EU Green Deal) και τον Κλιματικό Νόμο (Climate Law). Έτσι, στην παρούσα επισκόπηση περιλαμβάνεται και ειδική αναφορά στις προτάσεις για την πράσινη διάσταση της ανάπτυξης που άλλωστε αποτελεί και όρο για την αξιοποίηση του 37% τουλάχιστον των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης.

Στην σύνταξη της επισκόπησης πραγματοποιήθηκε στο μέτρο του δυνατού, αυτούσια μεταφορά χαρακτηριστικών αποσπασμάτων των θέσεων κομμάτων και σχολιαστών που κατά την εκτίμησή μας αποδίδουν καλύτερα την ουσία της κριτικής και των προτάσεων τους.

Το κείμενο που ακολουθεί είναι δομημένο ως εξής: στο επόμενο κεφάλαιο 2 παρουσιάζονται οι εκτιμήσεις και οι προτάσεις της ΕΕΕΠ, ενώ στο κεφάλαιο 3 παρατίθενται οι κριτικές πολιτικών κομμάτων, φορέων και σχολιαστών επί του περιεχομένου της ΕΕΕΠ όπως αυτό δημοσιεύτηκε τον Αύγουστο. Στην συνέχεια, κρίθηκε σημαντικό να παρουσιαστούν στο κεφάλαιο 4 οι πλέον πρόσφατες (Σεπτέμβριος 2020) θέσεις των πολιτικών κομμάτων για την ανάπτυξη, που περιλαμβάνουν αντιπροτάσεις με σημεία διαφοροποίησης αλλά και συμφωνίας με τις εισηγήσεις της ΕΕΕΠ. Στα επόμενα κεφάλαια 5 και 6 γίνεται μια προσπάθεια κωδικοποίησης των κριτικών σχολίων (κεφάλαιο 5) αλλά και

των σημείων σύγκλισης (κεφάλαιο 6). Το περιεχόμενο των κεφαλαίων 5 έως 7 της τελικής Έκθεσης ΕΠ παρουσιάζεται στο κεφάλαιο 7. Τέλος στο κεφάλαιο 8 η πράσινη διάσταση της ΕΕΕΠ αναλύονται εκτενέστερα οι αντίστοιχες θέσεις και προτάσεις κομμάτων και ΜΚΟ και παρατίθενται σύντομα συμπερασματικά σχόλια.

2. Η Ενδιάμεση Έκθεση της Επιτροπής Πισσαρίδη⁴

Τα κύρια σημεία του Σχεδίου της ΕΠ ανακοινώθηκαν στον τύπο μετά την τηλεδιάσκεψη της 15^{ης} Ιουλίου, αλλά το κείμενο της Ενδιάμεσης Έκθεσης της Επιτροπής Πισσαρίδη (στο εξής ΕΕΕΠ) με ημερομηνία 27 Ιουλίου 2020, δημοσιεύτηκε την 2α Αυγούστου, με μια σχετική καθυστέρηση που σχολιάστηκε αρνητικά από αρκετά πολιτικά κόμματα. Αριθμεί 151 σελίδες και διαρθρώνεται σε επτά κεφάλαια, ήτοι:

1. Κύρια Χαρακτηριστικά και Τάσεις της Ελληνικής Οικονομίας
2. Παγκόσμιες Τάσεις και Προκλήσεις
3. Όραμα και Στόχοι για την Ελληνική Ανάπτυξη
4. Αναπτυξιακά Εμπόδια στην Ελληνική Οικονομία και Επιταχυντές της Ανάπτυξης
5. Άξονες Αναπτυξιακής Πολιτικής
6. Χρηματοδότηση του Σχεδίου Ανάπτυξης
7. Διακυβέρνηση του Σχεδίου Ανάπτυξης

εκ των οποίων τα 3 τελευταία είναι κενά και θα συμπληρωθούν στην τελική Έκθεση.

Μετά την παρουσίαση των χαρακτηριστικών και της εξέλιξης της Ελληνικής Οικονομίας την τελευταία εικοσαετία και την αναφορά στους κυριότερους άξονες για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής μέσω της μετάβασης σε μία πράσινη οικονομία, της περαιτέρω διεύδυσης της ψηφιακής τεχνολογίας και της παγκοσμιοποίησης, η ΕΠ αναδεικνύει ως Κεντρικό Στόχο για την ελληνική οικονομία κατά την επόμενη δεκαετία την «**συστηματική αύξηση του κατά κεφαλήν πραγματικού εισοδήματος, ώστε αυτό να συγκλίνει σταδιακά με τον μέσο όρο της ευρωζώνης. Επιπλέον στόχος είναι αυτό να συμβεί χωρίς αποκλεισμούς, δηλαδή με ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, κυρίως μέσω της κοινωνικής κινητικότητας και της αναβάθμισης των ευκαιριών για τα περισσότερο αδύναμα νοικοκυριά**». Παραθέτει στην συνέχεια τους εξής επτά εξειδικευμένους κύριους στόχους της προτεινόμενης μεταρρύθμισης, ήτοι:

- (α) Η άνοδος των συνολικών επενδύσεων και των εξαγωγών ως ποσοστού του ΑΕΠ, ώστε να κινηθούν σταδιακά από τα σημερινά επίπεδα του 12% και 37% αντίστοιχα, προς το 24% και 68%, δηλαδή προς τον μέσο όρο των άλλων μικρών ανοικτών οικονομιών της Ευρωζώνης.
- (β) Η συστηματική άνοδος των εταιρικών επενδύσεων και των εξαγωγών αγαθών (σήμερα βρίσκονται μόλις στο 8% και 19% του ΑΕΠ αντίστοιχα).
- (γ) Η σταδιακή αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων μεσαίου και μεγάλου μεγέθους, που αποτελεί προϋπόθεση για την αύξηση της παραγωγικότητας σε σημαντικούς τομείς της οικονομίας, όπως και για την ενίσχυση των εξαγωγών. Παράλληλα, η καλύτερη διασύνδεση επιχειρήσεων μικρού και μεσαίου μεγέθους, που σε κάθε περίπτωση αποτελούν την συντριπτική πλειοψηφία σε σχέση με τις μεγάλες, ώστε να ενισχυθεί έμμεσα και περαιτέρω η συνολική εξωστρέφεια της οικονομίας και η παραγωγικότητα.
- (δ) Η ενίσχυση της μισθωτής εργασίας και η μείωση του σχετικού μεγέθους της άτυπης οικονομίας, η παροχή κινήτρων για επενδύσεις σε εκπαίδευση και γνώση, η ανάσχεση της διαρροής και η επιστροφή του ανθρώπινου δυναμικού από το εξωτερικό, η διευκόλυνση της κινητικότητας εργαζομένων σε επιχειρήσεις και κλάδους. Επίσης, η ανάπτυξη δεξιοτήτων, η συνεχόμενη εκπαίδευση και η συνεχής κατάρτιση των εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα.

⁴ https://government.gov.gr/wp-content/uploads/2020/08/GROWTH_PLAN_INTERIM.pdf

- (ε) Η λειτουργία της οικονομίας ως ένα πιο ανοικτό σύστημα με απλούστερους κανόνες, χαμηλότερο ρυθμιστικό και διοικητικό βάρος και εντονότερο ανταγωνισμό στις αγορές.
- (στ) Η δημιουργία θυλάκων τεχνολογίας αιχμής σε επιμέρους κλάδους, με νεοφυείς επιχειρήσεις και η γενικότερη διασύνδεση έρευνας και παραγωγής, με στόχο την ανάπτυξη και την εφαρμογή καινοτομίας σε παγκόσμια κλίμακα.
- (ζ) Η ενίσχυση της αποταμίευσης των νοικοκυριών εγχωρίως και η διοχέτευση του μεγαλύτερου μέρους των αποταμιεύσεων αυτών σε εταιρικές επενδύσεις, μέσω κατάλληλων κινήτρων. Διευκόλυνση της πρόσβασης των επιχειρήσεων, και ιδιαίτερα των μικρομεσαίων σε μετοχικά κεφάλαια.
- (η) Η ενίσχυση της οικονομίας ως τοπικού κέντρου, στη βάση αφενός της προσέλκυσης ανθρώπινου κεφαλαίου και αφετέρου της οικονομικής ανάπτυξης, της ιστορίας και του πολιτισμού.

Η επίτευξη των παραπάνω στόχων ανά κλάδο δραστηριότητας προτείνεται να επιτευχθεί μέσω των ακόλουθων δράσεων:

4.1 Δημόσια Διοίκηση

- Αύξηση της θητείας ανώτερων διοικητικών στελεχών με ταυτόχρονο περιορισμό των πολιτικών στελεχών σε επίπεδο υφυπουργού, αύξηση της κινητικότητας (όπως η ΕΕπ), ετήσια αξιολόγηση όλων των διευθυντικών στελεχών και μεταφορά στο ΑΣΕΠ της διαχείρισης Ανθρώπινου Δυναμικού.
- Βελτίωση της ποιότητας του νομοθετικού έργου
- Απάλειψη επικαλύψεων αρμοδιοτήτων
- Ψηφιοποίηση του δημοσίου

4.2 Δικαιοσύνη

- Εξειδικευμένα τμήματα δικαστηρίων (κυρίως οικονομικών υποθέσεων)
- Εξωδικαστικοί μηχανισμοί επίλυσης διαφορών
- Διοικητική αποτελεσματικότητα (περισσότερο προσωπικό, αναδιάρθρωση γεωγραφικής κατανομής)
- Απάλειψη επικαλύψεων αρμοδιοτήτων

4.3 Ανταγωνισμός στην αγορά προϊόντων και διεθνής ανταγωνιστικότητα

- Μείωση του αριθμού και του κόστους συμμόρφωσης, και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των ρυθμίσεων
- Αναβάθμιση ρυθμιστικών αρχών (Επιτροπή Ανταγωνισμού, ΡΑΕ, ΕΕΤΤ, ΤτΕ)
- Βελτίωση της ποιότητας της εταιρικής διοίκησης και διακυβέρνησης

4.4 Χρηματοδότηση

- Επίλυση του προβλήματος των κόκκινων δανείων μέσω ίδρυσης «κακής» τράπεζας ή τιτλοποίησης των
- Βελτίωση του πτωχευτικού δικαίου
- Βελτίωση της χρηματοπιστωτικής εποπτείας μέσω ενός διπλού φερεγγυότητας πιστωτικών ιδρυμάτων και προστασίας νοικοκυριών και ενίσχυση του εξωτερικού ελέγχου (μέλη ΔΣ και ορκωτοί)
- Αναβάθμιση Χρηματιστηρίου μέσω κινήτρων για επενδύσεις αποταμιεύσεων νοικοκυριών και ασφαλιστικών εισφορών
- Δημόσια συμμετοχή σε μετοχικά σχήματα Venture Capital και Growth Equity

4.5 Εργασία

- Κατάρτιση (πριν την είσοδο): απόκτηση ψηφιακών δεξιοτήτων κυρίως στην 2βαθμια και την δια βίου εκπαίδευση
- Κατάρτιση (για ανέργους) από ιδιωτικά κέντρα με δημόσιους πόρους, εξωτερική πρακτική και απορρόφηση βάσει απόδοσης
- Κατάρτιση (για εργαζομένους): επιδότηση εργοδότη για ενδο-επιχειρησιακή κατάρτιση
- Αναβάθμιση/αναδιοργάνωση ΟΑΕΔ για εγγραφή, βοήθεια, διαπίστευση κέντρων κατάρτισης, επίβλεψη πρακτικής, μη-ενεργητικές πολιτικές (επιδότησεις)
- Διευκόλυνση της πληρέστερης ένταξης των γυναικών στην αγορά εργασίας μέσω αύξησης μισθών, μεταφορά του μισθολογικού κόστους αδειών μητρότητας στο δημόσιο, ανάπτυξης δωρεάν καθολικού συστήματος προσχολικής αγωγής
- Κατάργηση της πρόωρης συνταξιοδότησης (67 ή 62 με 40 έτη)
- Εκσυγχρονισμός θεσμών αγοράς εργασίας: ισότητα, διασφάλιση υγείας και ασφάλειας εργαζομένων, μείωση υποχρεώσεων ενημέρωσης, μείωση φορολογικής σφήνας, μείωση περιορισμού μεταβολής προσωπικού

4.6 Εκπαίδευση

- Αναβάθμιση δεξιοτήτων διδακτικού προσωπικού
- Αξιολόγηση εκπαιδευτικών και σχολικών μονάδων και αύξηση της αυτονομίας τους
- Αναβάθμιση ψηφιακών δεξιοτήτων
- Ανανέωση και συντήρηση υποδομών
- Ενίσχυση προσχολικής αγωγής
- Ανασχεδιασμός και εκσυγχρονισμός προγραμμάτων σπουδών όλων των βαθμίδων
- Ενίσχυση δια βίου μάθησης
- Ριζικός εκσυγχρονισμός συστήματος διακυβέρνησης στην ανώτατη εκπαίδευση
- Σύνδεση ΑΕΙ και παραγωγικών φορέων
- Ενίσχυση Βασικής Έρευνας

4.7 Φορολογία

- Σταθερότητα και απλούστευση φορολογικού συστήματος
- Ελάφρυνση του βάρους στην μισθωτή εργασία
- Ενιαία φορολογική μεταχείριση εισοδημάτων από διάφορες πηγές
- Εξορθολογισμός, συγχώνευση και απλούστευση όλων των φόρων για την ακίνητη περιουσία και σταδιακή μεταφορά πόρων σε τοπικό επίπεδο, σε αναλογία με τις αρμοδιότητες
- Περιβαλλοντικοί φόροι να αντικαθιστούν άλλους ή να επιστρέφονται
- Μείωση ενεργειακών φόρων και επιβολή carbon border tax
- Διεύρυνση της φορολογικής βάσης με αύξηση ηλεκτρονικών συναλλαγών
- Μεταφορά ΕΝΦΙΑ στην τοπική αυτοδιοίκηση

4.8 Ασφαλιστικό σύστημα

- Σύστημα τριών πυλώνων ασφαλιστικού συστήματος με μείωση εισφορών και ενίσχυση του κεφαλαιοποιητικού συστήματος
- Κίνητρα για επενδύσεις ιδιωτικής αποταμίευσης
- Μείωση ασφαλιστικών εισφορών και του ανώτατου ορίου εισοδήματος για την επιβολή αναλογικών εισφορών
- Σταθερό ποσό εισφοράς κλάδου υγείας μισθωτών
- Μεγαλύτερη ανταποδοτικότητα σύνταξης

4.9 Υγεία

- Εξορθολογισμός της δημόσιας δαπάνης προμηθειών φαρμάκων και υλικών, με αύξηση όγκου γενόσημων φαρμάκων
- Ενίσχυση πρωτοβάθμιας φροντίδας και πρόληψης
- Αναδιάρθρωση του συστήματος υγείας με προτεραιότητα στην πλήρη ανάπτυξη του συστήματος ψηφιακού φακέλου ασθενούς
- Φορολογικές ελαφρύνσεις επιχειρήσεων για επενδύσεις σε E&A και φαρμακευτικής καινοτομίας
- Αύξηση αυτονομίας και αξιολόγηση νοσοκομείων και μονάδων υγείας

4.10 Καινοτομία

- Επιχειρήσεις καινοτομίας
- Νεοφυείς επιχειρήσεις: κίνητρα επαναπατρισμού, δοκιμών νέων προϊόντων, Business Angels, Venture Capital
- Μέτρα διευκόλυνσης αξιοποίησης καινοτομίας τρίτων
- Ενίσχυση της βασικής έρευνας με την ίδρυση Εθνικού Οργανισμού Επιστημών με συγχώνευση της ΓΓΕΤ, και της καινοτομίας
- Σύνδεση ΑΕΙ-επιχειρήσεων και διαχείριση κονδυλίων μέσω Ενιαίου φορέα ΝΠΙΔ
- Ίδρυση κόμβων καινοτομίας

4.11 Ενέργεια

- Εξασφάλιση των ανταγωνιστικών συνθηκών στην εγχώρια ενεργειακή αγορά με επαρκή ρευστότητα και εποπτεία, και με απώτερο στόχο τη μείωση της ενεργειακής έντασης και του ενεργειακού κόστους στην οικονομία
- Αναπτυξιακός σχεδιασμός με στρατηγικές δράσεις και χρηματοδοτικά προγράμματα για τη δίκαιη αναπτυξιακή μετάβαση των λιγνιτικών περιοχών
- Προώθηση και υλοποίηση έργων μεταφοράς, διανομής και αποθήκευσης στα δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας
- Προώθηση και υλοποίηση έργων υποδομής μεταφοράς, διανομής και αποθήκευσης φυσικού αερίου
- Ενίσχυση διασυνδέσεων δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου με γειτονικές χώρες
- Εισαγωγή μηχανισμών οικονομικών κινήτρων στις ρυθμιζόμενες χρεώσεις των δικτύων
- Ψηφιοποίηση και αναβάθμιση των δικτύων ενέργειας, η οποία θα συμβάλλει στη δημιουργία συνθηκών υψηλής ευελιξίας για τη λειτουργία του ενεργειακού συστήματος
- Διασφάλιση βιωσιμότητας και ρευστότητας του μηχανισμού χορήγησης λειτουργικής ενίσχυσης στις μονάδες ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ
- Προστασία των καταναλωτών και αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας
- Ανάπτυξη στρατηγικής για την ανακαίνιση του κτιριακού αποθέματος στον οικιακό και τριτογενή τομέα
- Βελτίωση ενεργειακής απόδοσης δημοσίων κτηρίων και υποδειγματικός ρόλος δημοσίου τομέα
- Προώθηση της χρήσης συστημάτων ΑΠΕ για κάλυψη θερμικών και ψυκτικών αναγκών
- Προώθηση συμβάσεων ενεργειακής απόδοσης από εταιρίες ενεργειακών υπηρεσιών
- Ανάπτυξη καινοτόμων τεχνολογιών εξοικονόμησης ενέργειας, έξυπνων δικτύων και αποθήκευσης ενέργειας

- Ενίσχυση της αυτονομίας της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας μέσα από αυξημένη διοικητική ευελιξία

Η αντίδραση της Κυβέρνησης στην παρουσίαση της Ενδιάμεσης Έκθεσης την 14 Ιουλίου 2020 στον Πρωθυπουργό και τα μέλη της κυβέρνησης (Υπουργοί Οικονομικών, Ανάπτυξης & Επενδύσεων, Επικρατείας, Υφυπουργός παρά τω Πρωθυπουργώ), καθώς και στους Προέδρους κλαδικών και επαγγελματικών φορέων (ΓΣΕΕ, ΓΣΕΒΕΕ, ΣΒΒΕ, ΣΕΒ, ΣΕΤΕ, ΕΣΕΕ), αποτυπώνεται στα λεγόμενα του κ. Μητσοτάκη⁵:

«Θέλω να σας συγχαρώ γιατί πραγματικά έχετε κάνει μια εξαιρετική δουλειά και έχετε βάλει ένα πλαίσιο το οποίο είναι φιλόδοξο, μακροπρόθεσμο, αλλά θεωρώ και ρεαλιστικό και πιστεύω ότι είναι εξαιρετικά χρήσιμο να μας δοθεί σήμερα η ευκαιρία να γίνει μια σύντομη παρουσίαση των βασικών αξόνων, ώστε εντός ενός σύντομου χρονοδιαγράμματος να πάρουμε και τις απόψεις και τις εκτιμήσεις όλων των κοινωνικών εταίρων. Για να μπορούμε να καταλήξουμε πια, σ' ένα κείμενο το οποίο θα αποτελεί ένα σχέδιο αναφοράς για το μέλλον της ελληνικής οικονομίας, το οποίο θα κατευθύνει και τις πολιτικές μας ενόψει του Recovery Fund, το οποίο πιστεύω ότι θα θέσει στη διάθεσή μας σημαντικούς αναπτυξιακούς πόρους. Αλλά θα επεκτείνεται και πέρα απ' αυτό, θέτοντας προτεραιότητες οι οποίες δεν είναι απλά βραχυπρόθεσμες αλλά και μακροπρόθεσμες.

Έχω δει ότι πολλές από τις προτάσεις -όχι όλες κατ' ανάγκη- αλλά πολλές από τις προτάσεις της έκθεσης κινούνται στη γραμμή -όχι απλά των δικών μας προγραμματικών δηλώσεων- αλλά και δράσεων που έχουμε ήδη δρομολογήσει, αλλά προφανώς αυτό είναι ένα πυκνό σχέδιο το οποίο φιλοδοξεί να αλλάξει τον ίδιο τον παραγωγικό ιστό της χώρας και θέτει στόχους οι οποίοι εφόσον μπορέσουμε να τους πετύχουμε, θα μιλάμε πράγματι για μια μεταμόρφωση της ελληνικής οικονομίας».

Επιπλέον πληροφορίες για την ΕΕΕΠ έδωσε και το βασικό μέλος της ΕΠ, Νικόλαος Βέττας σε συνέντευξη⁶ του στο τέλος Σεπτεμβρίου όπου δήλωσε ότι:

- Η ΕΕΠ είναι «ανεξάρτητη»
- Η ενδιάμεση έκθεση περιλαμβάνει οριζόντια μέτρα, ενώ τα κάθετα (ανά κλάδο) θα προστεθούν στην τελική μορφή όπου θα ληφθούν υπόψη και τα σχόλια/κριτικές
- Το Σχέδιο έχει καταστρωθεί με ορίζοντα πέραν της 4ετίας μιας κυβέρνησης
- Συντάχτηκε σε ένα περιβάλλον όπου η χώρα (ι) είναι φορτωμένη με πολύ χρέος, (ιι) η πρόοδος της τεχνολογίας δεν επιτρέπει να συνεχίσουμε με το ίδιο παραγωγικό πρότυπο και (ιιι) υφίσταται την επίδραση της πανδημίας
- Η αλλαγή του παραγωγικού προτύπου είναι δυνατή λόγω της ύπαρξης πόρων του νέου ΕΣΠΑ και του Ταμείου Ανάκαμψης, αλλά και της προβολής και της συμφωνίας για ένα κοινό όραμα

⁵ <https://www.skai.gr/news/politics/mitsotakis-gia-ekthesi-pissaridi-sxedio-metamorfofis-tis-oikonomias>

⁶ <https://vimeo.com/461499875>

- Αναγκαία συνθήκη εφαρμογής η επίτευξη μακροχρόνιου ρυθμού ανάπτυξης 2% μέσω χρήσης τεχνολογίας, ανθρώπινου δυναμικού και εξαγωγών
- Η δουλειά της ΕΠ είναι να προτείνει σενάρια πειστικά προς τους πολιτικούς και κυρίως τους πολίτες με τον τρόπο εφαρμογής τους να επαφίεται στους πολιτικούς
- Θα υπάρχουν χαμένοι για τους οποίους όμως το κόστος προσαρμογής θα είναι πολύ μικρότερο του οφέλους των πολλών, ενώ θα απαιτηθούν αλλαγές στην κατανομή των δημόσιων πόρων με μείωση των υπαλλήλων του Δημοσίου λόγω αξιοποίησης της τεχνολογίας και ανακατανομή του διδακτικού προσωπικού με ενίσχυση της προσχολικής παιδείας.
- Και πρόσθεσε ότι τα μέτρα της Νέας Δημοκρατίας που ανακοινώθηκαν για το ασφαλιστικό και το φορολογικό, κυρίως αναφορικά με την μείωση των επιβαρύνσεων για τη μισθωτή εργασία, είναι προς την κατεύθυνση των προτάσεων της ΕΠ.

3. Κριτική της Ενδιάμεσης Έκθεσης της ΕΠ

Μετά την δημοσίευση της την 2^α Αυγούστου 2020, η Ενδιάμεση Έκθεση της ΕΠ (ΕΕΕΠ) σχολιάστηκε από τα κόμματα της αντιπολίτευσης, από ΜΚΟ και Ιδρύματα αλλά και από μεμονωμένα άτομα στον τύπο και το διαδίκτυο. Τα σχόλια των πολιτικών κομμάτων ήταν στην αρχή γενικά τόσο λόγω των κενών της Έκθεσης, όσο και του χρονισμού (Αύγουστος) αναφορικά με τη δημοσιοποίησή της, ενώ παράλληλα κρατήθηκε από αυτά και κάποια στάση αναμονής εν όψει των ανακοινώσεων της Κυβέρνησης στην 85η ΔΕΘ στις αρχές του Σεπτεμβρίου. Έτσι οι πρώτες άμεσες αντιδράσεις ήταν στοιχειώδεις χωρίς λεπτομέρειες και μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

3.1 Πολιτικά Κόμματα

ΣΥΡΙΖΑ (4 & 5 Αυγούστου)⁷

Δεν υπήρξε μια συνολική πρώτη κριτική της ΕΕΕΠ. Όμως οι τομεάρχες του κόμματος, και κυρίως αυτοί των οικονομικών (Τσακαλώτος), εργασίας (Αχτσιόγλου) και οικονομίας (Παππάς) σε δηλώσεις τους, αφού αναφέρθηκαν στην απουσία προτάσεων του Σχεδίου για τη χρηματοδότηση και τη διακυβέρνηση (τα κενά κεφάλαια 5, 6 και 7), εστίασαν κυρίως σε θέματα που αφορούν τη φορολογία, την εργασία και τις συντάξεις, τονίζοντας ότι:

- Το Σχέδιο κινείται στις γραμμές του ΔΝΤ («πιό ΔΝΤ δεν γίνεται» - Τσακαλώτος), και εκτίμησαν ότι θα αυξήσει τους φόρους («θα αυξήσει τους φόρους στους πολλούς και θα τους μειώσει στους λίγους» Τσακαλώτος),
- Θα μειώσει τις συντάξεις («οι σημερινοί συνταξιούχοι πρέπει σύμφωνα με την έκθεση να τιμωρηθούν επιπλέον διότι το ασφαλιστικό μας σύστημα παραήταν αναδιανεμητικό έως σήμερα»- Αχτσιόγλου)
- Θα αποδυναμώσει ακόμη περισσότερο τα εργασιακά δικαιώματα («η έκθεση Πισσαρίδη είναι ομολογουμένως ανατριχιαστική. Ένα πράγμα είναι καθαρό στην έκθεση: ότι η κυβέρνηση αντιμετωπίζει τους εργαζόμενους αποκλειστικά σαν πρόβλημα.» - Αχτσιόγλου)
- Δεν συντονίζεται με τις ραγδαίες οικονομικές εξελίξεις και, αγνοεί την μεγάλη ανεργία και δεν εισηγείται πολιτικές για να αναζωογονηθεί η εγχώρια αγορά («Το σχέδιο Πισσαρίδη δικαιολογεί τις τράπεζες, χαρακτηρίζει “ζόμπι” τις επιχειρήσεις και “σβήνει” τις επικουρικές συντάξεις» - Παππάς).

ΚΙΝΑΛ (4 & 6 Αυγούστου)⁸

Κατά το ΚΙΝΑΛ «η ημιτελής έκθεση είναι μια εξαιρετικά συντηρητική επιλογή της Κυβέρνησης» που «δεν κομίζει κάτι καινούργιο στην ανάγνωση των δυνατοτήτων και των αδυναμιών της ελληνικής οικονομίας» και επιβεβαιώνει ότι τα τρία μνημονιακά προγράμματα προσαρμογής «μηδένισαν τα δίδυμα ελλείμματα (δημοσιονομικό και ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών) που συνέβαλαν στο να βυθιστεί η χώρα στην κρίση του 2009 αλλά είχαν πενιχρά ή και αρνητικά αποτελέσματα στις επενδύσεις, την απασχόληση,

⁷ <https://www.syriza.gr/article/id/95642/Efh-Achtsioglou-TheIoyn-na-paroyn-th-rebans-apo-toys-ergazomenoys-h-einai-apla-ideolhptikoi.html>

⁸ <https://kinimaallagis.gr/%CE%B7-%CE%B7%CE%BC%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%AE%CF%82-%CE%AD%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%83%CE%B1%CF%81%CE%AF%CE%B4%CE%B7-%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B9-%CE%BC%CE%B9/>

την παραγωγικότητα και την εξωστρέφεια της οικονομίας καθώς και στην εμφάνιση του κοινωνικού κράτους και στη μείωση των ανισοτήτων». Προσθέτει επιπλέον ότι «η έκθεση είναι σε αντίθεση με τις επιλογές που έχουν ήδη γίνει από την Κυβέρνηση Μητσοτάκη μάλιστα τη στιγμή που γραφόταν» και παραθέτει κατάλογο αλλαγών πρόσφατων νόμων/διαταγμάτων της Κυβέρνησης που θα πρέπει να καταργηθούν/τροποποιηθούν.

Στην συνέχεια δημοσιεύτηκε μια πρώτη ανάλυση των διαφαινόμενων προβλημάτων των επιμέρους πολιτικών και μέτρων (Κεφάλαιο 4 της ΕΕΕΠ), αλλά και μια κριτική από τους τομάρχες του κόμματος αναφορικά με συγκεκριμένες πρόσθετες αδυναμίες των προτάσεων της ΕΕΕΠ.

Τέλος, υπήρξαν παραπομπές στις προτάσεις του κόμματος αλλά και στις αναμενόμενες ανακοινώσεις για ένα ολοκληρωμένο σχέδιο ανάπτυξης στην 85η ΔΕΘ τον Σεπτέμβριο 2020.

ΚΚΕ (4 Αυγούστου 2020)⁹

Κατά το ΚΚΕ, το «σχέδιο Πισσαρίδη περιλαμβάνει νέα ευελιξία στην αγορά εργασίας, νέα επίθεση στα ασφαλιστικά δικαιώματα, νέα προνόμια στο κεφάλαιο»

Ελληνική Λύση (4 Αυγούστου)¹⁰

Η Ελληνική Λύση θεωρεί ότι το Σχέδιο Πισσαρίδη «συνιστά έναν οδικό χάρτη μετατροπής της Ελλάδος σε αποικία χρέους και αποικία παράνομων μεταναστών. Είναι ένα σχέδιο καθαρού ακραιονοφιλευθερισμού χωρίς πραγματική πρόταση ανάπτυξης που θα στηρίζει στα πλεονεκτήματά μας, στον πρωτογενή τομέα! Είναι σχέδιο “έωλο επί χάρτου” ».

ΜεΡΑ25 (5 Αυγούστου 2020)¹¹

Το ΜεΡΑ25 έκρινε αρνητικά την ΕΕΕΠ κατηγορώντας την για «επιστημονική ανεντιμότητα» με πραγματικό σκοπό την «προετοιμασία των πολιτών για το 5ο Μνημόνιο και την ‘επιστημονική’ νομιμοποίηση των ειλημμένων κυβερνητικών επιλογών» και εκτιμώντας ότι το Σχέδιο Πισσαρίδη είναι «βγαλμένο από τα πιο σκοτεινά εγχειρίδια του νεοφιλευθερισμού, κομμένο και ραμμένο στις προσταγές της τρόικας, του ΣΕΒ και εν γενεί της παρασιτικής ολιγαρχίας, που έρχεται να ολοκληρώσει την 10ετή μνημονιακή εξαθλίωση και ερημοποίηση της χώρας και του λαού μας».

Επιπλέον το ΜεΡΑ25 σχολίασε μία προς μία τις 58 παραγράφους της επιτελικής σύνοψης της ΕΕΕΠ. Τα περισσότερα σχόλια είναι υπό μορφή «reality check» των όποιων ποσοτικών στοιχείων της περίληψης, αντιπαραθέτοντας νεότερα ή και διαφορετικά δεδομένα, και

⁹ <https://www.kke.gr/article/Gia-ton-kybernitiko-anasximatismo-kai-to-sxedio-Pissaridi/>

¹⁰ <https://elliniki-lisi.gr/anakoynosi-typou-protaseis-pissaridi-i-metatropi-tis-elladas-se-apoikia>

¹¹ https://mera25.gr/wp-content/uploads/2020/08/%CE%A4%CE%BF_%CE%9C%CE%AD%CE%A1%CE%9125_%CE%A3%CF%87%CE%BF_%CE%BB%CE%B9%CE%AC%CE%B6%CE%B5%CE%B9_%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%88%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7_%CE%A0%CE%B9%CF%83%CF%83%CE%B1%CF%81%CE%AF%CE%B4%CE%B7.pdf

αρκετά στοιχεία που υπογραμμίζουν και καυτηριάζουν το νεοφιλελεύθερο υπόβαθρο αναφορικά με την κριτική προσέγγιση των προτάσεων της ΕΠ. Έτσι σημειώνεται η:

- Έλλειψη αναφοράς στις επιπτώσεις του COVID-19
- Έλλειψη αναφοράς στην κατάρρευση της οικονομίας την περίοδο 2010-2014
- Έλλειψη αναφοράς στην αναποτελεσματικότητα και της ιδιωτικής κρατικοδίαιτης επιχειρηματικότητας
- Έλλειψη τεκμηρίωσης του τρόπου εφαρμογής και αποτελεσματικότητας εν όψει των στρεβλώσεων της οικονομίας και της διοίκησης, και
- Παντελής έλλειψη αναφοράς στο ισοζύγιο ελαφρύνσεων/παροχών με αντιστοιχούντες πόρους
- Ανακρίβειες στα στοιχεία (πχ ανάκαμψη ΑΕΠ το 2014, ύφεση 4 τριμήνου 2019 wrt το 2018)
- Επίθεση στις ΜΜ επιχειρήσεις
- Κοινότυπη αναφορά και επανάληψη εξαγγελιών της Κυβέρνησης

3.2 Άλλοι Φορείς και Σχολιαστές

Στο διάστημα μεταξύ της αρχικής δημοσίευσης της ΕΕΕΠ στις αρχές Αυγούστου και της 85^{ης} ΔΕΘ στα μέσα Σεπτεμβρίου, δημοσιεύτηκαν κριτικές και από άλλους φορείς και σχολιαστές. Ενδεικτικά αναφέρονται οι ακόλουθες:

WWF

Η WWF παρουσίασε την 24 Αυγούστου 2020 μια ενδελεχή ανάλυση¹² 39 σελίδων της ΕΕΕΠ και στις 6 Οκτωβρίου κατέθεσε μια ολοκληρωμένη πρόταση (περίληψη στα Ελληνικά¹³ και πλήρες κείμενο στα Αγγλικά¹⁴) για την αξιοποίηση του ποσοστού του μεριδίου της Ελλάδος από τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης που αφορά υποχρεωτικά δράσεις για την επίτευξη του γενικότερου στόχου μείωσης των εκπομπών ΑΦΘ και εκτιμάται σε περίπου €8.1Δισ. Η ανάλυση της ΕΕΕΠ γίνεται από την σκοπιά μιας περιβαλλοντικής οργάνωσης και περιλαμβάνει προτάσεις ανά κεφάλαιο της ΕΕΕΠ. Στο σημείο αυτό περιλαμβάνονται σχόλια που αφορούν στην προσέγγιση και προτάσεις της ΕΠ όπως διατυπώνονται στην ΕΕΕΠ, ενώ οι αντιπροτάσεις της WWF θα παρουσιαστούν στο Κεφάλαιο 7 που εστιάζεται στη «πράσινη» διάσταση της ΕΕΕΠ.

Η βασική κριτική της WWF αφορά την έλλειψη μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης στην οποία όλοι οι βασικοί άξονες της αναπτυξιακής και οικονομικής πολιτικής ευθυγραμμίζονται με τους στόχους απανθρακοποίησης, κυκλικής οικονομίας, οικοσυστημάτων και βιοποικιλότητας και ειδικότερα σε σχέση με την Κλιματική Αλλαγή που αποτελεί μία από τις 3 παγκόσμιες τάσεις και προκλήσεις (μαζί με την ψηφιακή τεχνολογία και την παγκοσμιοποίηση), σημειώνεται ότι δεν λαμβάνονται υπόψη:

¹² https://greece.panda.org/ta_nea_mas/?uNewsID=767791

¹³ http://www.contentarchive.wwf.gr/images/pdfs/EMBARGOED_06-10-2020_WWF_Greece_Green%20Recovery%20Report_Summary.pdf

¹⁴ http://contentarchive.wwf.gr/images/pdfs/EMBARGOED_06-10-2020_WWF_Greece_Green%20Recovery%20Report_ENG.pdf

- α. «αναπτυξιακές ευκαιρίες από τις οποίες θα μπορούσε να επωφεληθεί η ελληνική οικονομία, με βάση τις παγκόσμιες τάσεις, πχ κυκλική οικονομία, βιώσιμη πρωτογενής παραγωγή, βιώσιμη γαλαζία οικονομία
- β. τα (άμεσα και έμμεσα) ρίσκα μετάβασης που συνεπάγονται οι διεθνείς πολιτικές αντιστροφής της απώλειας οικοσυστημάτων και βιοποικιλότητας, ανά κλάδο
- γ. τα υλικά ρίσκα (φυσικοί κίνδυνοι) που προέρχονται από τις επιπτώσεις της απώλειας οικοσυστημάτων, βιοποικιλότητας και φυσικών πόρων, σε σημαντικούς εθνικούς κλάδους και το σύνολο της οικονομίας».

Όσον αφορά στις εξειδικευμένες προτάσεις ανά κλάδο που περιέχονται στο Κεφάλαιο 4 της ΕΕΕΠ, η WWF σημειώνει:

- Δικαιοσύνη και Διακυβέρνηση (Κ4.2 και 4.3): Δεν δίνεται η πρέπουσα έμφαση αντιμετώπισης της κακής ποιότητας της νομοθέτησης αλλά και στην ανεπάρκεια σχετικών βάσεων δεδομένων.
- Χρηματοδότηση (Κ4.4): Δεν δίνεται έμφαση στην συνεκτίμηση περιβαλλοντικών κινδύνων στην χρηματοδότηση και στην ανάγκη βελτίωσης της εταιρικής διακυβέρνησης και δημοσιοποίησης μη-οικονομικών στοιχείων
- Φορολογικό Σύστημα (Κ4.7): Δεν δίνεται έμφαση στην αξιοποίηση περιβαλλοντικών φόρων προς αντικατάσταση επιβαρύνσεως της εργασίας και των περιβαλλοντικά επιζήμιων επιδοτήσεων
- Υγεία (Κ4.9): Δεν δίνεται η πρέπουσα σημασία στην πρόληψη και τις πολιτικές δημόσιας υγείας
- Καινοτομία (Κ4.10): Δεν διαχωρίζεται η παραγωγή από την διάχυση της καινοτομίας και τα αντίστοιχα κίνητρα
- Ενέργεια (Κ4.11): Δεν δίνεται η πρέπουσα έμφαση στην ανάγκη βελτίωσης του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα και στην αντιστοίχιση των μέτρων για την επίτευξη της βαθειάς απανθρακοποίησης

Τέλος δίνονται και προτάσεις για τα αναμενόμενα κεφάλαια 5 και 6 της ΕΕΕΠ (Άξονες αναπτυξιακής πολιτικής και Χρηματοδότηση) που εστιάζονται στο πεδίο της μετάβασης σε μια «πράσινη» οικονομία και αποτελούν την βάση μιας ολοκληρωμένης πρότασης της WWF για το Εθνικό Σχέδιο Πράσινης Ανάκαμψης (Blueprint for a Green recovery in Greece) της 6^{ης} Οκτωβρίου 2020.

Greenpeace¹⁵

Είναι σαφές ότι η ΕΕΕΠ δεν ευθυγραμμίζεται με τις απαιτήσεις της κλιματικής επιστήμης, τις δεσμεύσεις της χώρας που απορρέουν από τη Συμφωνία των Παρισίων και την επακόλουθη ανάγκη για ριζικές αλλαγές στο παραγωγικό μοντέλο της οικονομίας. Εξαντλείται σε γενικότατες περί ανάπτυξης των ΑΠΕ και προώθηση της εξοικονόμησης ενέργειας, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τους νέους κλιματικούς στόχους της Ευρώπης, ούτε καν και τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων για τα ορυκτά καύσιμα. Είναι χαρακτηριστικό ότι η ΕΕΕΠ ακόμα κάνει λόγο για περαιτέρω ανάπτυξη των υποδομών ορυκτού αερίου και επιδοτήσεις κατανάλωσης για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας. Αντιθέτως, απαιτείται μία ριζική αναδιάρθρωση

---

¹⁵ Προσωπική επικοινωνία

του σημερινού οικονομικού μοντέλου, κοινωνικά δίκαιη και χωρίς αποκλεισμούς, με έμφαση στην εκμηδένιση των εκπομπών της οικονομίας, στις ριζικές αλλαγές του αγροδιατροφικού μοντέλου και στην προώθηση της κυκλικής οικονομίας.

Επιπλέον η ΕΕΕΠ δεν λαμβάνει υπόψη τα νέα δεδομένα που προκύπτουν από την εμπειρία της πανδημίας. Αυτά μεταξύ άλλων περιλαμβάνουν: την ανάγκη αντιμετώπισης των αιτίων που απειλούν την υγεία (όπως πχ η ατμοσφαιρική ρύπανση, νέες ζωνοόσοι από κατάρρευση βιοποικιλότητας, μετακίνηση παθογόνων οργανισμών/ ξενιστων λόγω κλιματικής κρίσης), την ανάγκη ενεργού συμμετοχής της κοινωνίας, το κλείσιμο της ψαλίδας και τη μείωση των κοινωνικά αποκλεισμένων συμπολιτών μας. Σε κάθε περίπτωση, η παράλληλη χρηματοδότηση αντικρουόμενων πολιτικών είναι εξ ορισμού αναποτελεσματική (χαρακτηριστικότερο ίσως παράδειγμα – αλλά όχι μοναδικό - αυτό στο χώρο της ενέργειας όπου προμοδοτείται παράλληλα η αύξηση της διείσδυσης ΑΠΕ με τη χρηματοδότηση νέων υποδομών αερίου).

Τέλος, πρέπει οπωσδήποτε να γίνει αναφορά σε ένα σημαντικό εργατικό δυναμικό το οποίο θα πρέπει να ενταχθεί στην οικονομία της χώρας, με τις δικές του ιδιαιτερότητες και δυνατότητες, που δεν είναι άλλο από τους πρόσφυγες (κατ' αρχάς αναφερόμαστε σε αυτούς που θα μείνουν στην Ελλάδα).

Ινστιτούτο Εργασίας (INE)- ΓΣΕΕ¹⁶

Ενώ το INE συμφωνεί με τους κεντρικούς στόχους «της συστηματικής αύξησης της παραγωγικότητας και της εξωστρέφειας και της στενότερης διασύνδεσης της παραγωγής με την τεχνολογία και την καινοτομία» που απαιτεί «ανάπτυξη των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού κυρίως μέσω προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης», επισημαίνει ότι η ΕΕΕΠ δεν περιλαμβάνει αναγκαίες προδιαγραφές, και κριτήρια ελέγχων για την αναβάθμιση της κατάρτισης και δικαιολογεί εσφαλμένα το πολύ μικρό ποσοστό (14%) των επιχειρήσεων που προσφέρουν προγράμματα βελτίωσης δεξιοτήτων.

Επίσης το INE υπογραμμίζει ότι η «απλή ανακατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ φορέων υλοποίησης και χρηματοδότησης» δεν αρκεί, αλλά χρειάζεται «μια συνολική επανίδρυση ενός ολοκληρωμένου συστήματος, ποιοτικού και επιχειρησιακά ικανού, έτσι ώστε να συμβάλει πραγματικά στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού και την βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων».

Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών (ENA)¹⁷

Το ENA παραθέτει 14 συγκεκριμένα σημεία κριτικής του ΕΕΕΠ με συνιστώσα την έλλειψη ενός «συνολικού σχεδίου/οράματος για την οικονομία–κοινωνία που θέλουμε να δημιουργήσουμε μεσομακροπρόθεσμα» και την επικέντρωση σε στενούς οικονομικούς

---

¹⁶ <https://www.kathimerini.gr/politics/561073156/apopsi-dexiotites-ergazomenon-kai-adexiotites-epitropis-pissaridi/>

¹⁷ <https://www.enainstitute.org/%cf%84%ce%bf-%cf%83%cf%87%ce%ad%ce%b4%ce%b9%ce%bf-%ce%b1%ce%bd%ce%ac%cf%80%cf%84%cf%85%ce%be%ce%b7%cf%82-%cf%84%ce%b7%cf%82-%ce%ba%cf%85%ce%b2%ce%ad%cf%81%ce%bd%ce%b7%cf%83%ce%b7%cf%82-%ce%b4%ce%b5/>

στόχους, σε συνδυασμό με την έλλειψη «κατά τρόπο ουσιαστικό τα της υλοποίησης του» ώστε κατά πάσα πιθανότητα θα «καταλήξει σε επίλεκτη θέση σε σχετική βιβλιοθήκη αρμοδιώς». Το ENA υπογραμμίζει ότι «η εκπόνηση ενός ολοκληρωμένου αναπτυξιακού προγράμματος και η εφαρμογή του θα αποτελούσε εξ ορισμού μεγάλη πρόοδο για τη χώρα» και θα επέτρεπε την χαλιναγωγή των «διαφόρων διαπλεκόμενων συμφερόντων να βασιλεύουν στο μισοσκόταδο».

Επιμέρους σημεία κριτικής περιλαμβάνουν (i) λανθασμένη απόδοση της χαμηλής αποδοτικότητας της οικονομίας μόνο στο «υπέρμετρο βάρος της Δημόσιας Διοίκησης» ενώ η προτεινόμενη θεραπεία μέσω της μείωσης των ΜΜΕ θα καταλήξει σε φτωχοποίηση σημαντικού μέρους του πληθυσμού, (ii) έλλειψη αναφοράς στο δημογραφικό πρόβλημα και την αντιμετώπιση του τόσο μέσω στήριξης νέων οικογενειών και «πολιτικών προσαρμογής του γηράσκοντος πληθυσμού σε ένα νέο παραγωγικό πρότυπο», (iii) έλλειψη προγράμματος ολικής αντιμετώπισης της ανεργίας παρά μόνο μέσω της «μεθόδου της 'διάχυσης προς τα κάτω' (trickle down)», (iv) δεν προτείνεται η αύξηση της πολύ χαμηλής δημόσιας χρηματοδότησης της υγείας, (v) δεν αναφέρεται η σημασία του πρωτογενούς τομέα και της ενδοχώρας παραγωγής ειδών πρώτης ανάγκης και κυρίως τροφίμων και υγειονομικού υλικού, (vi) οι προτάσεις για την αντιμετώπιση του brain drain και της αναστροφής του δεν συγκροτούν συνεκτική πολιτική και δεν οδηγούν «σε μακροπρόθεσμο επίπεδο στην αλλαγή του αναπτυξιακού υποδείγματος και τη στροφή στην 'οικονομία της γνώσης'».

Στην κριτική του ENA δεν εξετάζονται οι προτάσεις που αφορούν το ασφαλιστικό.

Μνεία επίσης γίνεται σε μεθοδολογικά θέματα όπως (i) η μη-ακριβής παρουσίαση της οικονομικής ιστορίας της χώρας τα τελευταία 50 χρόνια, (ii) η παράλειψη αναφοράς στην «διολίσθηση της ελληνικής οικονομίας από το 4ο τρίμηνο του 2019, (iii) η μη-αναφορά στην μεγάλη αύξηση των κονδυλίων για την έρευνα τα τελευταία 5 χρόνια, (iv) δεν γίνεται καμία αναφορά στην αναπτυξιακή στρατηγική της προηγούμενης κυβέρνησης (Εθνική Στρατηγική για τη Βιώσιμη και Δίκαιη Ανάπτυξη 2030, υπ. Οικονομίας & Ανάπτυξης, 2019¹⁸).

Τέλος ενώ η ΕΕΕΠ περιλαμβάνει «πληθώρα στατιστικού υλικού, που καταλήγει σε διαπιστώσεις και θέτει στόχους οι περισσότεροι εκ των οποίων αποτελούν «κοινό τόπο» για την ελληνική κοινωνία» δεν «έχουν περιληφθεί καν αποχρώσεις κάποιου οράματος με κοινωνικές διαστάσεις όπως για παράδειγμα η ιδέα της απομάκρυνσης από την εργασιακή επισφάλεια ή ένας νέος πολιτισμός ισότητας» πιθανόν λόγω απουσίας διαβούλευσης με τους κοινωνικούς εταίρους κατά τη συγγραφή της.

Αυτό οδηγεί τελικά το ENA να διερωτάται αν οι στόχοι αποτελούν αυθεντική κυβερνητική προτεραιότητα ή απλά αποτελούν τελετουργική εξαγγελία, είτε για τη δημιουργία εντυπώσεων, είτε για την ικανοποίηση συμβατικών υποχρεώσεων προς τους ευρωπαίους εταίρους, υποψία που ενδυναμώνεται εν προκειμένω λόγω της καθυστερημένης επεξεργασίας της Έκθεσης ΕΠ.

---

¹⁸<http://www.mindev.gov.gr/wpcontent/uploads/2019/05/%CE%91%CE%BD%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE-%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-2030.pdf>

Ινστιτούτο «Νίκος Πουланτζάς»¹⁹

Το Ινστιτούτο δημοσίευσε την 10^η Σεπτεμβρίου 2020 μια μακροσκελή (98 σελίδες) κριτική η οποία συνοψίζεται ως ακολούθως:

- Η ΕΕΕΠ είναι «ένα κείμενο που επαναλαμβάνει κοινοτοπίες, μεταφέρει εξ αντιγραφής μελέτες που έχουν γίνει παλιότερα χωρίς να τις αναφέρει, χρησιμοποιεί επιλεκτικά, ελλιπή ή και λάθος στοιχεία και, προπάντων, είναι εκτός τόπου και χρόνου».
- δεν αναφέρεται και δεν λαμβάνει υπόψη την κρίση 2010-2014 ούτε σε αυτή του COVID
- «το κεντρικό επιχείρημά της είναι πως η αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος επιτυγχάνεται μέσω αύξησης της παραγωγικότητας, η οποία με τη σειρά της απαιτεί εξειδίκευση και καινοτομία με προσανατολισμό στο διεθνές επίπεδο, τη στιγμή ωστόσο που η στρατηγική των περισσότερων χωρών εν μέσω πανδημίας θα λέγαμε ότι είναι η εσωστρέφεια, δίνοντας βάση στην ανασυγκρότηση στο εσωτερικό της χώρας, την ενίσχυση της εργασίας και αναζητώντας σχετική αυτάρκεια παρά τόνωση των εξαγωγών και της διεθνούς δραστηριότητας»
- κάνει επιλεκτική επιλογή μελετών και περιλαμβάνει στοιχεία που είναι ανακριβή ή ξεπερασμένα

Το κείμενο του Ινστιτούτου περιλαμβάνει μετά την εισαγωγή, 7 κεφάλαια ανάλυσης και κριτικής τμημάτων της ΕΕΕΠ από στελέχη του και συγκεκριμένα:

- Δημόσια Διοίκηση (Κ4.1): Η ΕΕΠ αποτιμά την Δημόσια Διοίκηση «με ιδιωτικά/οικονομικά κριτήρια αγνοώντας την κοινωνική διάσταση, ώστε «όσο πιο περιορισμένο το κανονιστικό πλαίσιο και ο ρόλος στην οικονομία τόσο το καλύτερο για την ανάπτυξη». Η αποτίμηση της αποτελεσματικότητας δεν λαμβάνει υπόψη την επίδραση των μνημονίων και βασίζεται σε ελλιπή/λάθος στοιχεία.
- Ανταγωνισμός (Κ4.3): Το σχέδιο Πισσαρίδη κάνει «στρεβλή εκτίμηση της πραγματικής οικονομίας όσον αφορά τις μικρές επιχειρήσεις» καταλογίζοντας τους ότι «εγκλωβίζουν πόρους που εναλλακτικά θα χρησιμοποιούνταν στην επίσημη οικονομία από εξωστρεφείς επιχειρήσεις» και προτείνοντας την συγχώνευση τους με μεγαλύτερες χωρίς καμία πρόταση για ενίσχυση των ή και αναμόρφωση των.
- Χρηματοδότηση (Κ4.4): Οι προτάσεις είναι κοινότητες ή προσχηματικές (δες bad bank), η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς δεν είναι σε θέση να προστατεύσει τον καταναλωτή ενώ το Χρηματιστήριο δύσκολα θα αναδυθεί από emerging market
- Εργασία (Κ4.5): Το Σχέδιο έχει ως κυρίαρχο στόχο την οικονομική ανάπτυξη και οι εργαζόμενοι ακόμη και η αύξηση της συμμετοχής γυναικών είναι «παραγωγικοί συντελεστές και όχι φορείς δικαιωμάτων», η ανεργία είναι απύσχα με την κατάρτιση ως πανάκεια, η αυτοαπασχόληση κρίνεται ως πρόβλημα ενώ οι δράσεις για υποστήριξη της εργασίας γυναικών «ανεπαρκείς» όπως και μείωση διακρίσεων και ενίσχυσης υποδομών υγείας.

---

¹⁹ <https://poulantzas.gr/yliko/sylogiko-schedio-anaptyxis-gia-tin-elliniki-oikonomia-ekthesi-pissaridimia-kritiki-episkopisi/>

- Εκπαίδευση (Κ4.6): Αν και γενικά στην σωστή κατεύθυνση, οι προτάσεις είναι κοινότητες, η εκτίμηση της ποιότητας του διδακτικού προσωπικού είναι λάθος αλλά και η προτεινόμενη βελτίωση της ποιότητας πρέπει να συνοδεύεται από ισοτιμία ευκαιριών.
- Ασφαλιστικό (Κ4.8): Το προτεινόμενο Κεφαλαιοποιητικό σύστημα θα οδηγήσει στο: οι ασφαλιστικές εταιρίες κερδίζουν, οι συνταξιούχοι χάνουν γιατί και τα 5 πλεονεκτήματα (ανταποδοτικότητα, αξιοπρεπείς συντάξεις, ασφάλεια, ενίσχυση ανάπτυξης, κάλυψη των επιπτώσεων της γήρανσης) δεν ισχύουν (χαμηλή ανακατανομή, επενδυτικοί κίνδυνοι, αύξηση εισφορών-μελετη Ρομπόλη, κενό μετάβασης, λάθος στοιχεία γήρανσης)

Τέλος σχετικά με την αξιοποίηση της ψηφιακής τεχνολογίας, δεν υπάρχουν προτάσεις για την υλοποίηση των 3 βασικών παρεμβάσεων (καλή υποδομή, ευρυζωνική πρόσβαση σε όλη την χώρα, ψηφιοποίηση υπηρεσιών δημοσίου) και δεν γίνεται καμία αναφορά στον ρόλο του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης.

Γιώργος Παπακωσταντίνου (καθ. European University Institute, τ. Υπουργός Οικονομικών, και Ενέργειας Περιβάλλοντος & Κλιματικής αλλαγής)²⁰

Αν και η «Η έκθεση αναλύει ορθά τις γνωστές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας: χαμηλή παραγωγικότητα, εσωστρέφεια, αναποτελεσματική δημόσια διοίκηση» δεν έχει λάβει υπόψη της τις μεγάλες επιπτώσεις του COVID-19 που άλλαξαν την οικονομία και θα παραμείνουν για μεγάλο διάστημα. Επειδή «οι συγγραφείς παραμένουν σε ένα «αυστηρά οικονομικό πλαίσιο» αγνοούν την μεγάλη αρνητική επίδραση ενός «δυσλειτουργικού πολιτικού συστήματος» που «μπορεί πάντα να υπονομεύσει τις καλύτερες προτάσεις ριζικών αλλαγών».

Όσον αφορά τις προτάσεις «οι περισσότερες έχουν διατυπωθεί και στο παρελθόν» πχ. στην Έκθεση "Δέκα Χρόνια Μπροστά" της McKinsey του 2011, και δεν γίνεται καμία «ιεράρχηση» αλλά ούτε αναφέρεται η πρόοδος ανά τομέα κατά τα χρόνια των μνημονίων. Για την εφαρμογή τους, με την εισροή πολύ σημαντικών πόρων, απαιτείται «οργάνωση και συντονισμός, αλλά και διαφάνεια, λογοδοσία και δικαιοσύνη με «αίσθημα δικαιοσύνης και έμφαση στην ενσωμάτωση, την κοινωνική στήριξη και τη δημιουργία ευκαιριών» καθώς και «δείκτες, στοχοθεσία και παρακολούθηση δράσεων και αποτελέσματος»

Νίκος Χριστοδουλάκης (καθηγητής ΟΠΑ, τ. Υπουργός Οικονομικών, και Ανάπτυξης)^{21, 22}

Η ΕΕΕΠ είναι μια «συστηματική αποτύπωση κρίσιμων ζητημάτων της ελληνικής οικονομίας και των διεθνών τάσεων. Δεν έχει όμως πολιτικές προτεραιότητες, είναι περισσότερο μια εγκυκλοπαίδεια παρά ένας οδικός χάρτης».

²⁰ Τα Νέα, 8 Αυγούστου 2020

²¹ https://www.avgi.gr/oikonomia/367005_argise-na-katanoisei-noima-tis-yfesis-i-kybernisi

²² <https://www.tovima.gr/2020/08/25/opinions/viomixania-i-tourismos/>

Προτείνει «αντί για άπειρες μεταρρυθμίσεις και μετά να περιμένουμε ανάπτυξη, πρέπει να ξεκινήσουμε με ένα κύμα δημόσιων και παραγωγικών επενδύσεων και μέσα στη δυναμική που θα προκαλέσουν να κάνουμε όσες προσαρμογές χρειάζονται».

Προτείνει επίσης ότι βασικός κανόνας κριτηρίων για την κατανομή των πόρων για επενδύσεις (των €32Δις,) θα πρέπει να είναι «η εγχώρια προστιθέμενη αξία, οι δυνατότητες εξαγωγών και η έκταση και ποιότητα της απασχόλησης που μπορούν να προσφέρουν. Σημαντικό μέρος από τις επενδύσεις θα αφορούν την ενίσχυση κρίσιμων δημόσιων υποδομών, όπως τα συστήματα υγείας, η εκπαίδευση σε νέες ειδικότητες και οι μηχανισμοί πολιτικής προστασίας»

Παναγής Βουρλούμης (τ. Πρόεδρος & Διευθύνων Σύμβουλος Ομίλου ΟΤΕ)²³

Η ΕΕΕΠ είναι «Ένα καλογραμμένο κείμενο που ρέει και παρέχει πλήθος από στοιχεία και πληροφορίες και που δεν λέει τίποτε καινούργιο».

Βασική αδυναμία της είναι ότι «αφού καταγράψει τις αδυναμίες τους προτείνει μέτρα για να βελτιωθεί η κατάσταση», και αφού αναφερθεί «σε ‘αγκυλώσεις’ που εμποδίζουν την ανάπτυξη», «σταματά ένα βήμα πριν από το καίριο σημείο» και δεν ψάχνει ως όφειλε «να εντοπίσει τις πραγματικές αιτίες ‘Regum cognoscere causas’ και αποφεύγει να δυσαρεστήσει, ή τουλάχιστον να προβληματίσει» κυρίως για τον διαχωρισμό του κομματισμού από την δημόσια διοίκηση ώστε να υπάρξει αξιοκρατία ακριβώς γιατί δεν παραθέτει τους αναγκαίους μηχανισμούς για την υλοποίηση των προτάσεων.

Ως εκ τούτου «κάνει κακό» γιατί «επενδεδυμένη με το κύρος των συγγραψάντων, οδηγεί στην ψευδαίσθηση ότι κάτι γίνεται και μας εφησυχάζουν και ξεστρατίζουν από την πραγματικότητα»

Μαρία Δεμερτζή (Bruegel Institute)²⁴

Η ΕΕΕΠ έδωσε ένα «πλήρη κατάλογο του τι σημαίνει εκμοντερνισμός». Είναι τώρα «η κυβέρνηση που πρέπει να αποφασίσει τις προτεραιότητες», που θα πρέπει να περιλαμβάνουν (i) την πράσινη ανάπτυξη ενεργοποιώντας και το Ταμείο Ανάπτυξης της ΕΙΒ, (ii) την άμεση αναβάθμιση του ασφαλιστικού για την βιωσιμότητα των δημοσιονομικών και την προστασία στην Τρίτη ηλικία και (iii) τον εκσυγχρονισμό της δομής του συστήματος εκπαίδευσης για αύξηση των δεξιοτήτων.

Βασική αρχή όμως δεν μπορεί να είναι «η συστηματική αύξηση των εισοδημάτων» αλλά «η βιώσιμη αύξηση των εισοδημάτων που απαιτεί πιο δίκαιη κατανομή του πλούτου» και η «μεγιστοποίηση της ευρύτερης ευημερίας, όπως αυτή ερμηνεύεται από τις κοινωνίες, κι όχι απλά τη μεγιστοποίηση του πλούτου».

---

²³ <https://www.kathimerini.gr/economy/561094822/epanalamvanontas-gnosta-symperasmata>

²⁴ <https://ekyklos.gr/sb/757-omilia-marias-demertzi-sto-synedrio-tou-kyklou-ideon-i-ellada-meta-iv-meta-tin-pandimia-elladameta.html>

Μιράντα Ξαφά (τ. Μέλος του Εκτελεστικού Συμβουλίου του ΔΝΤ, Senior Scholar, Centre for International Governance Innovation) ²⁵

Αυτό που λείπει από την έκθεση Πισσαρίδη είναι:

- προτάσεις για τη μείωση των δαπανών του Δημοσίου, με μείωση υπερβάλλοντος προσωπικού και κλείσιμο ή ιδιωτικοποίηση ζημιωγόνων επιχειρήσεων του Δημοσίου.
- Προτάσεις για την συρρίκνωση του ποσοστού του ΑΕΠ που δαπανάται για μισθούς και συντάξεις το οποίο είναι δυσανάλογα μεγάλο.

Κώστας Καλλίτσης (Οικονομικός αρθρογράφος, Καθημερινή)²⁶

Το προσχέδιο της ΕΕΠ περιλαμβάνει μία «εμπεριστατωμένη και με καίριες επισημάνσεις ποιοτική ανάλυση του ευρύτερου πεδίου» και «με τις προτάσεις του για μεταρρυθμίσεις σε κρίσιμους τομείς .. συνεισφέρει ήδη σε θετικά αποτελέσματα» εισηγούμενο «το δέον γενέσθαι σε κρίσιμους τομείς για να επιτευχθεί ισχυρή ανάπτυξη» αλλά δεν περιλαμβάνει, ούτε είχε τέτοια υποχρέωση, εισηγήσεις για το «τι πραγματικά θα γίνει, πώς θα γίνει, σε ποια διαδοχή, με ποιες προτεραιότητες, με ποιους ανθρώπους» γιατί αυτό «είναι δουλειά της κυβέρνησης να οργανώσει τον διάλογο και να καταλήξει σε ένα εθνικό σχέδιο ανάπτυξης».

---

²⁵https://www.mirandaxafa.com/mediaupload/pdf/i_kritiki_stin_ekthesi_pissaridi_gia_tin_oikonomi_a_.pdf

²⁶ <https://www.kathimerini.gr/opinion/561112057/i-ekthesi-tis-epitropis-pissaridi-vetta/>

4. Οι εξαγγελίες στην 85η ΔΕΘ

Νέα Δημοκρατία

Την 12^η και 13^η Σεπτεμβρίου 2020 στην 85^η ΔΕΘ ο πρωθυπουργός ανέπτυξε τα σχέδια της Κυβέρνησης για την οικονομία. Οι εξαγγελίες του, πέραν των αμυντικών δαπανών αφορούσαν σε δύο περιόδους, με την πρώτη να καλύπτει τους αμέσως επόμενους μήνες και να περιλαμβάνει μέτρα για την άμεση αντιμετώπιση των επιπτώσεων του COVID και την δεύτερη να εκτείνεται μεσοπρόθεσμα στους επόμενους 12 μήνες και να περιλαμβάνει τις εξής σημαντικές μεταρρυθμίσεις:

- Εκσυγχρονίζεται η αγορά εργασίας με βάση εισηγήσεις του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας. Καταργούνται παρωχημένες ρυθμίσεις του περασμένου αιώνα και καθιερώνονται νέα δικαιώματα, που διασφαλίζουν το μέλλον της εργασίας. Ενώ το νέο πλαίσιο ενθαρρύνει τις νέες θέσεις απασχόλησης.
- Αναμορφώνεται η επικουρική ασφάλιση με την εισαγωγή του κεφαλαιοποιητικού συστήματος. Ενός ατομικού «κουμπαρά» για κάθε νέο εργαζόμενο, που θα επαναφέρει την εμπιστοσύνη όλων, κυρίως των νέων, στο ασφαλιστικό σύστημα.
- Καθιερώνονται νέοι κανόνες στη διευθέτηση των χρεών προς Δημόσιο και τράπεζες. Επιχειρηματίες, επαγγελματίες και κάτοχοι στεγαστικών δανείων αποκτούν τώρα μία αληθινή δεύτερη Ευκαιρία. Με δικαιότερο χαρακτήρα και αναπτυξιακή στόχευση.
- Επιταχύνεται η απονομή της Δικαιοσύνης. Ψηφιοποιούνται διαδικασίες. Έρχεται ο θεσμός της πιλοτικής δίκης και των επίκουρων βοηθών-δικαστών. Και αποκτά νέο λειτουργικό πλαίσιο η Εθνική Σχολή Δικαστών.
- Η Ελλάδα αποκτά νέο Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης. Αξιολόγηση των σχολικών μονάδων και του έργου τους αμέσως. Και των διδασκόντων από το 2021. Ενώ νέος νόμος-πλαίσιο θα ενδυναμώσει κι άλλο το αυτοδιοίκητο των Πανεπιστημίων.
- Ένα πολύ σημαντικό, νέο Χωροταξικό Σχέδιο οργανώνει τον δημόσιο χώρο με σεβασμό στο περιβάλλον. Προσδιορίζονται οι χρήσεις γης. Περιορίζεται η εκτός σχεδίου και η άναρχη δόμηση. Κι απλοποιείται η αδειοδότηση επενδύσεων, ιδίως Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας.
- Ένα νέο πλαίσιο Δημοσίων Συμβάσεων έρχεται να αλλάξει τον ν. 4412. Αφαιρώντας γραφειοκρατία και προσθέτοντας διαφάνεια. Κάτι που θα δώσει νέα ώθηση στα μεγάλα έργα υποδομών, αλλά και σε μικρότερα έργα σε επίπεδο Περιφέρειας και Δήμων ώστε να εκκινούν και να αποπερατώνονται με ταχύτητα, ποιότητα και ασφάλεια.
- Το ΕΣΥ ενισχύεται. Θα κάνουμε μια μεγάλη τομή στην πρωτοβάθμια φροντίδα, με μονάδες χρόνιων παθήσεων και ημερήσιας νοσηλείας για μικρά χειρουργεία και θεραπείες. Αλλά και σε προσωπικό, με 4.000 νοσηλευτές κυρίως απ' όσους υπηρέτησαν ως επικουρικοί στην πανδημία.
- Τέλος, αλλάζει δραματικά και το Δημόσιο: Το ΑΣΕΠ αναδιαρθρώνεται και επιταχύνονται οι νέοι διορισμοί. Στην πύλη gov.gr θα προστεθούν άμεσα 400 ψηφιακές υπηρεσίες, ώστε να φτάσουν τις 1.000. Προσβάσιμες σε λίγο και από το κινητό μας τηλέφωνο.
- Και στην Αυτοδιοίκηση θα κατατεθεί προς ψήφιση το νομοσχέδιο για την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση που διακρίνει οριστικά τις αρμοδιότητές της από το κεντρικό κράτος».

Και στην συνέντευξη τύπου της 13^{ης} Σεπτεμβρίου²⁷ πρόσθεσε απαντώντας σε ερώτηση δημοσιογράφου για την κατεύθυνση της αλλαγής του παραγωγικού μοντέλου που σχεδιάζει η Κυβέρνηση ότι:

«για το παραγωγικό μοντέλο, έχουμε μιλήσει πολλές φορές, τις κατευθύνσεις τις δίνει και το ίδιο το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης. Θέλουμε έμφαση σε ιδιωτικές και σε δημόσιες επενδύσεις, με κύριους άξονες την «πράσινη» οικονομία, τον ψηφιακό μετασχηματισμό και την προώθηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας μας, στα οποία αυτοί οι δύο οριζόντιοι άξονες θα πρέπει να έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο.

Όταν θα συζητήσουμε το καινούργιο νομοσχέδιο που θα ψηφιστεί πολύ σύντομα για τη χωροταξία, λαμβάνουμε υπόψη την ανάγκη να στηρίξουμε περισσότερο την οργανωμένη δόμηση, διότι αυτή είναι πιο φιλική προς το περιβάλλον σε σχέση με την τελείως άτακτη, εκτός σχεδίου δόμηση. Δεν είναι εύκολες αποφάσεις αυτές που καλούμαστε να πάρουμε, πλην όμως είναι αποφάσεις που μακροπρόθεσμα θα είναι ωφέλιμες για το περιβάλλον. Άρα, θα πρέπει να ξέρουμε ότι αυτοί οι άξονες διαπνέουν συνολικά την πολιτική μας. Θέλουμε να εξάγουμε περισσότερα. Και για να εξάγουμε περισσότερα, χρειαζόμαστε ένα συγκριτικό πλεονέκτημα. Κι επειδή δύσκολα θα είναι πλεονέκτημα κόστους, πρέπει να είναι πλεονέκτημα ποιότητας. Καλό παράδειγμα είναι τα αγροτικά προϊόντα για τα οποία μιλήσαμε πριν. Θέλουμε να στηρίξουμε και τη βιομηχανία, έτσι ώστε να είναι ανταγωνιστική, να μπορεί να παράγει προϊόντα τα οποία θα στηρίζονται στην καινοτομία και θα έχουν σημαντική προστιθέμενη αξία. Γι' αυτό και δώσαμε τόσα πολλά φορολογικά κίνητρα για την καινοτομία και την έρευνα, διότι αν περιμένουμε ότι θα ανταγωνιστούμε χώρες με πολύ χαμηλότερο εργατικό κόστος, μόνο στηριζόμενοι στο κόστος, δε θα πετύχουμε στη στρατηγική μας. Άρα, θέλουμε ποιότητα, καινοτομία, εξωστρέφεια και πάντα προσήλωση στους δύο βασικούς άξονες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που είναι η προστασία του περιβάλλοντος και η τέταρτη βιομηχανική επανάσταση, η ψηφιοποίηση και οι δυνατότητες που μας δίνει η τεχνολογία.»

ουσιαστικά ευθυγραμμιζόμενος πλήρως με τις προτάσεις της ΕΕΕΠ.

Τα κόμματα της αντιπολίτευσης κυρίως ο ΣΥΡΙΖΑ και το ΚΙΝΑΛ κατέθεσαν προτάσεις για την αλλαγή για την μετάβαση σε ένα νέο, σύγχρονο και εναρμονισμένο με τις προτεραιότητες της ΕΕ για τα επόμενα χρόνια πρότυπο της Ελληνικής Οικονομίας και γενικότερα της κοινωνίας, που ουσιαστικά αποτελούν αντιπροτάσεις στην ΕΕΕΠ και φυσικά στην Κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας.

ΣΥΡΙΖΑ²⁸

Με την σειρά του ο ΣΥΡΙΖΑ στην 85^η ΔΕΘ παρουσίασε ένα «ριζοσπαστικό και συνάμα ρεαλιστικό σχέδιο ανασυγκρότησης» που είναι μία «**νέα Κοινωνική Συμφωνία**», ανάμεσα

²⁷ <https://www.tovima.gr/2020/09/14/politics/olokliri-synenteyksi-typou-tou-kyriakou-mitsotaki-sti-deth/>

²⁸ (<https://www.syriza.gr/article/id/97080/Al.-Tsipras:-Ta-enteka-amesa-metra-gia-th-diaswsh-ths-chwras---binteo.html>)

σε εργαζόμενους, μικρομεσαίους επιχειρηματίες, αυτοαπασχολούμενους, αγρότες, παραγωγούς και τη νέα γενιά αυτού του τόπου.

Η νέα Κοινωνική Συμφωνία περιλαμβάνει 6 βασικούς άξονες, ήτοι μέτρα για :

1. Την παραγωγή, την παραγωγική διαδικασία και τις αναπτυξιακές προτεραιότητες (ισόρροπη ανάπτυξη, ενίσχυση πράσινης και ψηφιακής μετάβασης του αγροτικού τομέα, έρευνας/καινοτομίας, μεταποίησης, βιομηχανίας, αναβάθμιση τουριστικών υποδομών, ΑΠΕ, εξοικονόμηση ενέργειας στα κτίρια)
2. Την επαναρρύθμιση της εργασίας (σταθερή με ασφάλιση, χρήση τεχνολογίας, εργασία εξ αποστάσεως με όρους)
3. Ένα ισχυρό και αποτελεσματικό κοινωνικό κράτος (ισχυρό Εθνικό Σύστημα Υγείας, δομές για παιδιά και ηλικιωμένους και Εκπαιδευτικό Σύστημα, εγγυημένο εισόδημα)
4. Μια συνεκτική πολιτική για τη νέα γενιά (στήριξη νέων ζευγαριών, δημιουργία νέων επενδύσεων, επαναπατριsmός, πολιτιστική δημιουργία)
5. Μια αποφασιστική στρατηγική για το περιβάλλον (μείωση αποτυπώματος, ενέργεια μόνο από ΑΠΕ, προστασία φυσικού πλούτου και βιοποικιλότητας, δίκαιη μετάβαση)
6. Βαθιές θεσμικές τομές για την ενίσχυση της Δημοκρατίας, θεσμικές τομές και μεταρρυθμίσεις (απλοποίηση νομοθεσίας και επιτάχυνση απονομής δικαιοσύνης, διαφάνεια στο δημόσιο, ενίσχυση στελέχωσης και ΑΣΕΠ, ισοτιμία πολιτών)

Προτείνονται επίσης και 11 μέτρα άμεσης εφαρμογής, εκ των οποίων τα 5 είναι προσωρινού χαρακτήρα και αφορούν άμεσες ενισχύσεις σχετιζόμενες με τις επιπτώσεις του COVID-19, 2 αφορούν μόνιμες ενισχύσεις του ΕΣΥ και της πρωτοβάθμιας και μέσης εκπαίδευσης (30000 προσλήψεις συνολικά) και τα υπόλοιπα σχετίζονται με την κατάργηση ή μείωση φορολογικών επιβαρύνσεων της μνημονιακής περιόδου (ειδικός φόρος στο αγροτικό πετρέλαιο, εισφορά αλληλεγγύης, τέλος επιτηδεύματος και προκαταβολή φόρου).

KINAA²⁹

Το KINAA στην 85 ΔΕΘ πρότεινε ένα «**Κοινωνικό Συμβόλαιο, για την Νέα Ελλάδα**».

Θέτοντας ως βασική προϋπόθεση την αναστολή του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης της Ε.Ε. και για το 2021 αναπτύσσει ένα πρόγραμμα 4 αξόνων ήτοι:

1. Προτεραιότητα στην Εργασία με ασφάλεια και αξιοπρέπεια μέσω αύξησης κατώτερου μισθού, υποχρεωτική και καθολική εφαρμογή των συλλογικών συμβάσεων, συνεχή κατάρτιση, Δημόσιο Κοινωνικό Ασφαλιστικό Σύστημα και άμεσα μέτρα για εργαζόμενους που πλήττονται από την πανδημία
2. Ελάφρυνση του φορολογικού βάρους των επιχειρήσεων, των μεσαίων στρωμάτων και των αυτοαπασχολούμενων για την επανεκκίνηση της οικονομίας
3. Δημόσιες επενδύσεις για «δίκτυα» δημοσίων αγαθών, κυρίως υγείας υπό τον έλεγχο του Δημόσιου, στήριξη του ψηφιακού και κοινωνικού κράτους, αναβάθμιση του Ανθρώπινου Δυναμικού, και σωστή αξιοποίηση ΣΔΙΤ
4. Νέο παραγωγικό μοντέλο, με ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα (εκπαίδευση αγροτών, νέες καλλιέργειες, φορείς εξαγωγών, διαχείριση υδάτινων πόρων, χρήση ΑΠΕ, παραχώρηση δημόσιας γης) και της μεταποίησης (αξιοποίηση ΒΙΠΕ), στήριξη και μετασχηματισμός ΜΜΕ (φορολογικά και άλλα κίνητρα για την δημιουργία δικτύων, συνεργειών και συνενώσεων), τουρισμού (θεματικός τουρισμός, ψηφιακή υποδομή, ασφάλιση για κινδύνους, μείωση ΦΠΑ) (θαλάσσιου, πολιτιστικού, θρησκευτικού,

²⁹ <https://kinimaallagis.gr/fofi-gennimata-nea-allagi-proodefti/>

ιατρικού), και ενίσχυση ήπιων μορφών ενέργειας (65% ΑΠΕ στον ηλεκτρισμό, ενεργειακές κοινότητες, αυτοπαραγωγοί, ενεργειακή αναβάθμιση των κτιρίων και Δίκαιη Μετάβαση για λιγνιτικές περιοχές)

Επιπλέον, αναγκαίοι επιταχυντές της ανάπτυξης κρίνονται οι εξής:

- Διαμόρφωση επιτελικού κράτους με «μόνο επιτελικές και ελεγκτικές αρμοδιότητες», αποκέντρωση αλλά και μεταβίβαση ΕΝΦΙΑ στους ΟΤΑ
- Επιστροφή και αξιοποίηση των νέων που έχουν φύγει στο εξωτερικό με φορολογικά κίνητρα, επιδοτήσεις και διασύνδεση με ΑΕΙ
- Υγιές τραπεζικό σύστημα με Bad Bank, κατάργηση ΤΧΣ και εκσυγχρονισμό κεφαλαιαγοράς και χρηματιστηρίου
- Αποτελεσματική διαχείριση των Ευρωπαϊκών Πόρων με απλοποίηση των διαδικασιών

Οι κατανομές των διαθέσιμων πόρων του προγράμματος ιεραρχούνται από το ΚΙΝΑΛ ως εξής :

- **20%** για άμεσα μέτρα, για να μείνει όρθια η κοινωνία και η οικονομία
- **10%** για την επόμενη διετία για μέτρα, κυρίως φορολογικά και θεσμοθέτηση κινήτρων για την επανεκκίνηση της οικονομίας
- **20%** για την επόμενη τριετία για την ολοκλήρωση των δημόσιων και κοινωνικών υποδομών και των συστημάτων κοινωνικής προστασίας
- **50%** την επόμενη τετραετία για επενδύσεις για την στροφή στην παραγωγή και την ανασυγκρότηση του αναπτυξιακού μοντέλου

5. Συνοπτική εκτίμηση της κριτικής

Η ΕΕΕΠ έχει δεχθεί κριτική σχεδόν σε όλα τα σημεία της. Η κριτική αυτή αφορά τόσο στα γενικά θέματα των παραδοχών και των στόχων της, στη μεθοδολογία που εφαρμόστηκε, όσο και στα επιμέρους θέματα των 11 τομέων που παρουσιάζονται στο Κεφάλαιο 4.

Κριτική της Μεθοδολογικής Προσέγγισης

- Η ΕΕΕΠ αν και ενδιάμεση έκθεση, θα έπρεπε να περιλαμβάνει και το Κεφάλαιο 5 (Άξονες Αναπτυξιακής Πολιτικής). Έτσι θα είχε κάποια λογική και χρησιμότητα η δημοσίευση της ΕΕΕΠ τον Ιούλιο ως παρουσίαση της τεκμηρίωσης της υπάρχουσας κατάστασης, των εθνικών και διεθνών συνθηκών, του οράματος, των στόχων και προτάσεων αφήνοντας για την τελική έκθεση την ποσοτική ιεράρχηση των προτάσεων βάσει της κατανομής των πόρων και την απαραίτητη ανάλυση του μηχανισμού υλοποίησης.
- Η χρησιμότητα της δημοσιοποίησης μιας Ενδιάμεσης Έκθεσης τον Αύγουστο 2020 (αντί του Μαρτίου όπως προβλεπόταν αρχικά), με την τελική μορφή της να αναμένεται τον Σεπτέμβριο (σελίδα 6) είναι αμφισβητήσιμη ενόψει της ρευστότητας ουσιαστικών εξωτερικών συνθηκών και παραγόντων που θα επιδράσουν στην Ελληνική οικονομία και θα πρέπει να συνεκτιμηθούν και σχετίζονται κατά βάση με τις προτεραιότητες και τους όρους του Ταμείου Ανάκαμψης, καθώς και τις επιπτώσεις στην οικονομία και κυρίως στον τουρισμό λόγω του COVID-19.
- Επιλεκτική επιλογή στοιχείων και μελετών ή/και αναφορά σε ξεπερασμένες μελέτες για την εδραίωση συμπερασμάτων και προτάσεων
- Έλλειψη συνεκτίμησης των πρόσθετων επιπτώσεων, πέραν των οικονομικών, από την εφαρμογή των προτεινομένων πολιτικών και των μέτρων για τους άλλους κλάδους της κοινωνίας
- Έλλειψη συνεκτίμησης του διαφαινόμενου ρίσκου από τις φυσικές καταστροφές και την κλιματική αλλαγή που πλέον αποτελεί υποχρέωση και των επιχειρήσεων
- Πολύ μικρή αναφορά στις στρεβλώσεις και τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την κρίση της περιόδου 2010-2014 και των μέτρων που επιβλήθηκαν από τα τρία μνημόνια αλλά και των συνεχιζόμενων υποχρεώσεων σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα
- Παντελής έλλειψη αναφοράς στις οικονομικές επιπτώσεις του COVID-19 τόσο βραχυπρόθεσμα που ήταν ήδη ορατές όταν δημοσιοποιήθηκε η ΕΕΕΠ, όσο και μεσοπρόθεσμα που ήδη διαφαίνονταν έστω και με αρκετή ποσοτική ασάφεια
- Υπάρχει τέλος μια γενική κριτική που αφορά στην εφαρμοσιμότητα των προτάσεων που εξαρτάται, πέραν της πολιτικής βούλησης, από την διαθεσιμότητα των πόρων, την συναίνεση της κοινωνίας και του χρονισμού εφαρμογής μέτρων και πολιτικών.

Κριτική της Γενικής Προσέγγισης

- Η γενική προσέγγιση της Έκθεσης ΕΠ έχει καθαρά «οικονομίστικη» κεντρική αναπτυξιακή κατεύθυνση όπως φαίνεται ξεκάθαρα και στους ποσοτικούς στόχους χωρίς αναφορά στις σημερινές κοινωνικές ανάγκες που πρέπει να καλυφθούν ταυτόχρονα αλλά και αυτές που πιθανόν να δημιουργηθούν σαν αποτέλεσμα της υλοποίησης των προτάσεων, κυρίως κατά την μεταβατική περίοδο
- Διακατέχεται από τάση απαξίωσης της προσφοράς του Κράτους και την επακόλουθη αντίληψη ότι η ελάττωση του παρουσίας του Δημοσίου είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη
- Δεν περιλαμβάνεται κανένα μέτρο για την μείωση της οικονομικής ανισότητας η οποία μεγάλωσε ακόμη περισσότερο κατά την περίοδο της κρίσης και εξακολουθεί να εξελίσσεται, ενώ παράλληλα δεν γίνεται εκτίμηση των επιπτώσεων από την εφαρμογή των προτάσεων της στην περαιτέρω αύξηση της ανισότητας
- Δεν δίνει την απαραίτητη έμφαση στην στήριξη των δομών προστασίας ενός κοινωνικού κράτους
- Δεν δίνεται η πρέπουσα έμφαση στην ενίσχυση της ισότιμης συμμετοχής των γυναικών στην αναπτυξιακή προσπάθεια
- Χαρακτηρίζεται από έλλειψη ολοκληρωμένης προσέγγισης στην οποία όλοι οι βασικοί άξονες της αναπτυξιακής και οικονομικής πολιτικής ευθυγραμμίζονται με τους κυρίαρχους στόχους της ΕΕ, ήτοι της απανθρακοποίησης, της κυκλικής οικονομίας και της προστασίας του περιβάλλοντος που αποτελεί εθνικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα αλλά και γενικότερα.
- Οι περισσότερες προτάσεις είναι κοινότητες

Κριτική Επιμέρους Θεμάτων

- Η μεγαλύτερη κριτική της ΕΕΕΠ που συγκεντρώνει τα πυρά από όλα τα κόμματα αφορά στο Ασφαλιστικό και συγκεκριμένα στην κεφαλαιοποιητική μορφή της επικουρικής σύνταξης. Η βασική κριτική εστιάζεται στην αμφισβήτηση της ασφάλειας ενός κεφαλαιοποιητικού συστήματος που σε περίπτωση κατάρρευσης του, το Κράτος θα κληθεί να καλύψει τα ελλείματα.
- Η δεύτερη κριτική αφορά τα εργασιακά θέματα όπου η εφαρμογή των προτεινόμενων μέτρων φαίνεται να οδηγεί σε απώλεια δικαιωμάτων των εργαζομένων και περαιτέρω αύξηση της ανασφάλειας τους, γεγονός που εκπλήσσει αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι ο συγκεκριμένος τομέας (flexisecurity στην αγορά εργασίας) αποτελεί το βασικό ερευνητικό πεδίο του Προέδρου της ΕΠ για το οποίο άλλωστε τιμήθηκε με το Βραβείο Nobel.
- Δεν αναφέρεται ο τρόπος αναπλήρωσης των εσόδων που θα περιοριστούν λόγω της μείωσης φόρων
- Δεν αναφέρεται ρητά η ανάγκη ενίσχυσης του ΕΣΥ και των υποδομών του ειδικά εν όψει του COVID-19

6. Σημεία Σύγκλισης με τα Προγράμματα των Άλλων Κομμάτων

Συγκρίνοντας την ΕΕΕΠ με τις προτάσεις κυρίως του ΣΥΡΙΖΑ και του ΚΙΝΑΛ, αλλά και της Κυβέρνησης (που όμως αφορούν σε ένα βραχυχρόνιο ορίζοντα της τάξης του ενός έτους) διαπιστώνει κανείς ότι σε πολλά σημεία υπάρχει σχετική συμφωνία απόψεων.

Ξεκινώντας από τους βασικούς στόχους και τις παραδοχές, υπάρχει συμφωνία αναφορικά με την ανάγκη αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, την ενσωμάτωση της πράσινης συνιστώσας στους τομείς της ανάπτυξης, αλλά και την αξιοποίηση της ψηφιακής τεχνολογίας σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Υπάρχει επίσης συμφωνία στην ανάγκη αναστολής της υποχρέωσης παραγωγής πρωτογενών πλεονασμάτων τουλάχιστον και στο 2021.

Στα ειδικότερα θέματα υπάρχει συμφωνία σε:

- Απάλειψη των επικαλύψεων αρμοδιοτήτων της διοίκησης όλων των βαθμίδων αλλά και της δικαιοσύνης
- Ανάγκη επιτάχυνσης της απονομής δικαιοσύνης
- Ενίσχυση της πρωτογενούς παραγωγής με έμφαση στον αγροτοδιατροφικό τομέα
- Σύμμετρη ανάπτυξη των τομέων της οικονομίας, του τουρισμού μη εξαιρουμένου
- Ενίσχυση του ρόλου και του δυναμικού του ΑΣΕΠ
- Ίδρυση Bad Bank
- Ενίσχυση πρωτοβάθμιας φροντίδας και πρόληψης
- Βελτίωση της ποιότητας νομοθέτησης και απλοποίηση της νομοθεσίας
- Αξιοποίηση περιβαλλοντικών φόρων για ελάφρυνση του κόστους εργασίας
- Ανάγκη αύξησης της αποτελεσματικότητας του κρατικού μηχανισμού

Επίσης, ενώ υπάρχει μια γενική κατ' αρχήν συμφωνία για την μείωση κάποιων φόρων όπως του ΕΝΦΙΑ και του τέλους επιτηδεύματος, εν τούτοις υπάρχει απόκλιση στην κατανομή του φορολογικού βάρους και στον τρόπο κάλυψης των απωλειών των εσόδων.

Επιπροσθέτως, όλα τα κόμματα έχουν συμπεριλάβει στις προτάσεις τους την έμφαση στην πράσινη ανάπτυξη και την ψηφιακή μετάβαση, αν και το βάθος των προτάσεων τους πέραν της απλής αναφοράς, διαφέρει. Ειδικά για την ψηφιακή μετάβαση, ο ΣΥΡΙΖΑ θέτει ως προτεραιότητα την «συμμετοχή της ελληνικής οικονομίας σε ένα εύρος νέων ψηφιακών τεχνολογιών» χωρίς να εμβραθύνει περαιτέρω ενώ το ΚΙΝΑΛ εστιάζεται στην μετάβαση του Κράτους σε νέα ψηφιακή μορφή «για την εξυπηρέτηση των πολιτών και των επιχειρήσεων», την «ενίσχυση της διαφάνειας» και την «εξ αποστάσεως εκπαίδευση». Η σύγκλιση για την «πράσινη» διάσταση της ανάπτυξης σχολιάζεται στο επόμενο Κεφάλαιο 8.

7. Η Αναμενόμενη Τελική Μορφή

Τα τρία τελευταία κεφάλαια της ΕΕΕΠ θα συμπληρωθούν στην τελική μορφή της Έκθεσης ΕΠ που αναμένεται να παραδοθεί πλέον με καθυστέρηση δύο και ίσως τριών μηνών (ήτοι μετά τον Οκτώβριο) και θα περιλαμβάνουν:

- «Εξειδίκευση κάθετων πολιτικών ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένων των τομέων πρωτογενούς παραγωγής και διατροφής, μεταποιητικής βιομηχανίας, τουρισμού, υποδομών και δημόσιας περιουσίας, τεχνολογίας και έξυπνης εξειδίκευσης, μεταφορές και πολιτισμό» (Κεφάλαιο 5: Άξονες αναπτυξιακής πολιτικής)
- «Τις πηγές και τον τρόπο χρηματοδότησης των δράσεων του Σχεδίου Ανάπτυξης» ήτοι τους «δημόσιους πόρους που στηρίζονται στο ΠΔΕ, το ΕΣΠΑ και τον Αναπτυξιακό Νόμο», «τις εναλλακτικές μορφές χρηματοδότησης όπως οι ΣΔΙΤ κι η Αναπτυξιακή Τράπεζα» και «τους ιδιωτικούς πόρους, όπως το “soft financing”, τα ιδιωτικά funds (π.χ. Venture Capitals)». (Κεφάλαιο 6: Χρηματοδότηση του Σχεδίου Ανάπτυξης)
- «Μηχανισμούς παρακολούθησης και αξιολόγησης των δράσεων» (Κεφάλαιο 7: Διακυβέρνηση του Σχεδίου Ανάπτυξης)

Το περιεχόμενο των τριών αυτών κεφαλαίων ουσιαστικά είναι αυτό που θα δώσει την αναγκαία πληροφορία για μία ουσιαστική ανάλυση της συνεισφοράς των προτάσεων της ΕΠ. Και αυτό γιατί από την σχετική εξειδίκευση των δράσεων ανά τομέα θα φανεί η πραγματική επιλογή των προτεραιοτήτων ειδικότερα αν περιλαμβάνονται και ποσοτικοί στόχοι για τους επιμέρους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας, αλλά και η δυνατότητα επιτυχούς υλοποίησης των προτάσεων, ώστε να επιτευχθούν οι ποσοτικοί οικονομικοί στόχοι της ΕΕΕΠ εντός της επόμενης πενταετίας.

Μετά την δημοσίευση της ΕΕΕΠ και πριν την ανακοίνωση της τελικής μορφής των προτάσεων της ΕΠ, ήδη η Κυβέρνηση έχει προχωρήσει στην νομοθέτηση δράσεων με κορυφαίο τον νέο πτωχευτικό κώδικα (ν4738/2020) και το νομοσχέδιο για την επιτάχυνση της εκδίκασης εκκρεμών υποθέσεων (τέλος Οκτωβρίου 2020), τις διευκολύνσεις αδειοδότησης ΑΠΕ του ν. 4685/2020το νέο Χωροταξικό Σχέδιο

Θα πρέπει όμως να σημειωθεί ότι μέχρι στιγμής τα εθνικά κονδύλια που έχουν ήδη εκταμιευθεί ή ανακοινωθεί για την αντιμετώπιση των δυσμενών επιπτώσεων λόγω του COVID-19, μέρος των οποίων μπορεί να ενταχθεί εκ των υστέρων στο Ταμείο Ανάκαμψης, αν και ορθά στοχεύουν στην στήριξη της κοινωνίας, των εργαζομένων που έχασαν τις θέσεις εργασίας τους και των επιχειρήσεων που έκλεισαν ή είχαν σημαντική μείωση του κύκλου εργασιών τους, δεν συμβάλλουν στην δημιουργία πράσινης προστιθέμενης αξίας.

Εν αναμονή της τελικής μορφής της Έκθεσης της Επιτροπής Πισσαρίδη αλλά και του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης όποιο έλθει πρώτο.

8. Η Πράσινη Διάσταση

8.1 Η Πράσινη Διάσταση της ΕΕΕΠ

Επειδή οι εισηγήσεις της ΕΠ θα αποτελούσαν την βάση για το Εθνικό Σχέδιο αξιοποίησης των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης όπου υπάρχει η δέσμευση το 37% αυτών να αφορούν πράσινες δράσεις αλλά και τις αντίστοιχες ποσοστώσεις των πόρων του Ταμείου Συνοχής, της ΚΑΠ και άλλων χρηματοδοτικών εργαλείων της ΕΕπ, είναι σημαντικό να εξετασθεί η ενσωμάτωση της πράσινης διάστασης στις διαπιστώσεις και κυρίως στις προτάσεις της ΕΕΕΠ. Έτσι στο κεφάλαιο αυτό, μετά από μια πρώτη γενική κριτική ματιά, παρουσιάζονται οι θέσεις και προτάσεις των κομμάτων για την πράσινη ανάπτυξη, καθώς και αυτές μεγάλων περιβαλλοντικών οργανώσεων και πρώην υπουργών ενέργειας και περιβάλλοντος και το κεφάλαιο κλείνει με λίγα συμπερασματικά σχόλια.

Αναγνωρίζοντας ως μία από τις τρεις κυρίαρχες τάσεις διεθνώς την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, η ΕΕΕΠ καταγράφει την υστέρηση που χαρακτηρίζει την Ελλάδα αναφορικά με την ορθή διαχείριση των αποβλήτων και την χρήση ανακυκλωμένων υλικών, αλλά και την σχετικά μικρότερη ενεργειακή αποδοτικότητα σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ. Θέτει δε ως «σύμφυτο» τμήμα της στροφής της οικονομίας προς την εξωστρέφεια η οποία αποτελεί βασικό στόχο των προτάσεων της ΕΕΕΠ, την μετάβαση προς την Πράσινη Ανάπτυξη που «εκφράζεται κατά προτεραιότητα, στις εξής περιοχές:

- Ενίσχυση χαρακτηριστικών κυκλικής οικονομίας
- Δράσεις για το κλίμα: Περιορισμός της κλιματικής αλλαγής, ενεργειακός μετασχηματισμός και προσαρμογή στην αλλαγή του κλίματος
- Αξιοποίηση της βιοποικιλότητας και βιώσιμη προστασία του περιβάλλοντος

Ενώ στον ενεργειακό τομέα, προτείνονται πολλά και συγκεκριμένα μέτρα για την μείωση της κατανάλωσης και την εξοικονόμηση ενέργειας, την ενίσχυση των δικτύων και την διεύθυνση των ΑΠΕ, η Έκθεση δεν περιλαμβάνει μέτρα για την ενίσχυση της κυκλικής οικονομίας.

Επίσης δεν περιλαμβάνει συγκεκριμένους στόχους και μέτρα για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας. Πιθανόν μάλιστα με την εισήγηση απλοποίησης των διαδικασιών για την προώθηση της ανάπτυξης, να αποδυναμωθεί το νομικό πλαίσιο προστασίας και οι μηχανισμοί ελέγχου περιβαλλοντικών όρων και διατάξεων.

Όσον αφορά την ενέργεια, η ΕΕΕΠ εντοπίζει τις εξής αγκυλώσεις:

- Υψηλή ενεργειακή εξάρτηση από εισαγωγές
- Ασθενής ανταγωνισμός στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας
- Κόστος από την λειτουργία του μη-διασυνδεδεμένου δικτύου στα νησιά
- Αργοπορία στην εγκατάσταση «έξυπνων» μετρητών ηλεκτρικής ενέργειας
- Υψηλή ενεργειακή ένταση της οικονομίας

Οι συγκεκριμένες αγκυλώσεις είναι γνωστές και αναγνωρίζονται από το σύνολο των φορέων του ενεργειακού τομέα. Ενόψει των ανωτέρω αλλά και σε πλήρη ευθυγράμμιση με το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ), η ΕΕΕΠ παραθέτει 15 συγκεκριμένες

δράσεις (δες Κεφάλαιο 2). Όλες οι προτεραιότητες και οι δράσεις που παρουσιάζονται απορρέουν από υποχρεώσεις της χώρας στα πλαίσια κοινοτικών οδηγιών και έχουν υιοθετηθεί τόσο από την προηγούμενη όσο και από την σημερινή κυβέρνηση και σε γενικές γραμμές και από τα άλλα κόμματα, καθώς επίσης και από τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον ενεργειακό τομέα.

Από τον κατάλογο αυτό, λείπουν μέτρα στήριξης των ενεργειακών κοινοτήτων και των αυτοπαραγωγών (prosumers), καθώς επίσης και δράσεις αναφορικά με την ενθάρρυνση των καταναλωτών αναφορικά με την υιοθέτηση μιας αποδοτικότερης ενεργειακής συμπεριφοράς.

Τέλος δεν γίνεται αναφορά στην ενίσχυση των στόχων της ΕΕ για διείσδυση των ΑΠΕ, την εξοικονόμηση ενέργειας και την μείωση των εκπομπών ΑΦΘ τόσο για το 2030, αλλά και για το 2050, που έχουν προταθεί από την ΕΕπ και έχουν εγκριθεί πρόσφατα από το Συμβούλιο και το Ευρωκοινοβούλιο, οι οποίοι θα απαιτήσουν περισσότερη προσπάθεια για τα επόμενα δέκα χρόνια και μέχρι το 2030. Αυτό συνεπάγεται αναθεώρηση του ΕΣΕΚ και ενίσχυση των στόχων και των μέτρων του κατά τρόπο που να είναι συμβατός με την επίτευξη μείωσης των εκπομπών ΑΦΘ άνω του 95% μέχρι το 2050.

8.2 Η Πράσινη Διάσταση των Πολιτικών Κομμάτων

Νέα Δημοκρατία

Ο Πρωθυπουργός στην 85^η ΔΕΘ αναφέρθηκε αναλυτικά στην συνέντευξη τύπου σε θέματα πράσινης ανάπτυξης όπου:

- Επιβεβαίωσε την απόσυρση των λιγνιτικών μονάδων εντός των επομένων ετών
- Ανακοίνωσε την παρουσίαση σύντομα ενός ολοκληρωμένου Σχεδίου για την δίκαιη μετάβαση των λιγνιτικών περιοχών (το οποίο δόθηκε σε δημόσια διαβούλευση την 2^η Οκτωβρίου 2020)
- Δεσμεύτηκε ότι «στο Ταμείο Ανάκαμψης ένα μεγάλο κομμάτι των δράσεων θα είναι δράσεις που έχουν να κάνουν με την κλιματική αλλαγή, 'πράσινες δράσεις'» στο οποίο «ένα από τα εμβληματικά προγράμματα θα είναι ένα τεράστιο, στην κυριολεξία, 'Εξοικονομώ Κατ' οίκον'»

Αναφέρθηκε επίσης στην ομιλία του στον νόμο για τον εκσυγχρονισμό της περιβαλλοντικής νομοθεσίας το οποίο ήδη ψηφίστηκε από την Βουλή και ο οποίος «οργανώνει τον δημόσιο χώρο με σεβασμό στο περιβάλλον. Προσδιορίζονται οι χρήσεις γης. Περιορίζεται η εκτός σχεδίου και η άναρχη δόμηση. Κι απλοποιείται η αδειοδότηση επενδύσεων, ιδίως Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας».

Στην συνέχεια την 20^η Σεπτεμβρίου ο Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας Κ. Χατζηδάκης επιβεβαίωσε³⁰ ότι οι πόροι του Ταμείου Ανάκαμψης που αντιστοιχούν στις πράσινες δράσεις θα διατεθούν για:

- Ανακαινίσεις κατοικιών

³⁰ <https://energypress.gr/news/hatzidakis-oi-7-tomeis-poy-tha-aporroffisoy-n-ta-kondylia-toy-tamei-oy-anakampsis-oi-protaseis-toy>

- Ηλεκτρικές διασυνδέσεις και δράσεις για τις ΑΠΕ
- Ηλεκτροκίνηση
- Δράσεις για την προστασία της Φύσης
- Απολιγνιτοποίηση
- Χωροταξικό σχεδιασμό με γνώμονα τη Βιώσιμη Ανάπτυξη
- Διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων

ΣΥΡΙΖΑ

Από τους έξι άξονες της «Νέας Κοινωνικής Συμφωνίας» του ΣΥΡΙΖΑ, ο ένας αναφέρεται αποκλειστικά στο Περιβάλλον όπου πέραν της μείωσης εκπομπών θέτει ως βασική επιλογή το «κριτήριο της περιβαλλοντικής ισορροπίας» και διατυπώνει τις εξής αρχές στρατηγικής: (ι) μείωση κάθε χρόνο του περιβαλλοντικού αποτυπώματος, (ιι) ολοκλήρωση μιας δίκαιης μετάβασης, (ιιι) τέλος της παραγωγής ενέργειας από ορυκτά καύσιμα και πλήρης κάλυψη από ΑΠΕ, σε συνδυασμό με την εξοικονόμηση ενέργειας κυρίως στις κατοικίες, στις επιχειρήσεις και στα δημόσια κτίρια, και (iv) προστασία του φυσικού πλούτου και της βιοποικιλότητας. Οι συγκεκριμένες αρχές αποτυπώνονται στα μέτρα που αναφέρονται στην Εθνική Στρατηγική για τη Βιώσιμη και Δίκαιη Ανάπτυξη 2030³¹ που ανακοινώθηκε τον Μάιο του 2019 ακόμη επί κυβέρνησης του και τα οποία συνοψίζονται ως ακολούθως:

- Αναθεώρηση του αδειοδοτικού πλαισίου για τις ΑΠΕ
- Έργα διασύνδεσης μη διασυνδεδεμένων νησιών (Κυκλάδες-Δωδεκάνησα) και Κρήτης με την ηπειρωτική Ελλάδα
- Υλοποίηση αγωγών ορυκτού αερίου EASTMED, Ελλάδας-Ιταλίας (POSEIDON) και Ελλάδας-Βουλγαρίας (IGB)
- Υλοποίηση υποδομών για την παραγωγή συμπιεσμένου φυσικού αερίου και τερματικού σταθμού υγροποιημένου φυσικού αερίου στην Αλεξανδρούπολη
- Επέκταση δικτύων διανομής φυσικού αερίου στην Αττική, Θεσσαλία, Θεσσαλονίκη και λοιπές περιοχές
- Πλήρης αντικατάσταση μετρητών ηλεκτρικής ενέργειας με έξυπνους μετρητές
- Ψηφιακός μετασχηματισμός ΣΥΖΕΥΞΙΣ II (ολοκλήρωση)

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι κανένα από τα 11 μέτρα άμεσης εφαρμογής που ανακοινώθηκαν στην 85^η ΔΕΘ δεν αφορά στην πράσινη μετάβαση.

Όσον αφορά την απολιγνιτικοποίηση, ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί ότι το χρονοδιάγραμμα είναι μη ρεαλιστικό³² και θα έπρεπε να συγχρονιστεί με δράσεις στήριξης των τοπικών κοινωνιών ώστε να αμβλυνθούν οι αρνητικές συνέπειες στην οικονομία τους.

³¹ <http://www.mindev.gov.gr/wp-content/uploads/2019/05/%CE%91%CE%BD%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE-%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-2030.pdf>

³² https://www.typosthes.gr/politiki/228885_na-allaxei-hronodiagramma-gia-tin-apolignitopoiisi-zitise-o-tzanakopoylos

KINAA

Το KINAA εστιάζεται σε τέσσερες δράσεις που αφορούν στην πράσινη ανάπτυξη και συγκεκριμένα:

1. Στην «μεγάλη ενίσχυση των ΑΠΕ για να καλύψουν το 65% της ζήτησης στον ηλεκτρισμό ως το 2030, με σχέδιο για τη χωροθέτησή τους και συνεννόηση με τις τοπικές κοινωνίες»
2. Στην ενεργό συμμετοχή όλης της κοινωνίας για μια «Ενεργειακή Δημοκρατία» που περιλαμβάνει την Αυτοδιοίκηση, τους αγρότες,, τις ενεργειακές κοινότητες και τους καταναλωτές
3. Στην παροχή φορολογικών κινήτρων για την ενεργειακή αναβάθμιση των κτιρίων και
4. Στην στήριξη των δύο λιγνιτικών περιοχών με €300εκ. ετησίως για 15 χρόνια για μια ομαλή μετάβαση ώστε να μην ερημώσουν

χωρίς όμως να εξειδικεύσει τις δράσεις αυτές στην λεπτομέρεια των 15 συγκεκριμένων δράσεων της ΕΕΕΠ.

Όπως και ο Συριζα, το KINAA θεωρεί ότι το χρονοδιάγραμμα απολιγνιτοποίησης είναι μη ρεαλιστικό³³ και παραπέμπει στις δικές του προτάσεις (Ενεργειακό διαβατήριο για το μέλλον³⁴) ώστε να μην ενισχυθεί η περαιτέρω χρήση φυσικού αερίου στην ηλεκτροπαραγωγή.

ΜεΡΑ 25

Αν και το ΜεΡΑ 25 δεν παρουσίασε συγκεκριμένες προτάσεις που αφορούν στην πράσινη ανάπτυξη στην 85η ΔΕΘ, οι θέσεις του σχετικά με το θέμα αποτυπώνονται στην ιστοσελίδα του, τόσο στο Μανιφέστο πολιτικής όπου δηλώνεται ότι το όραμά του είναι για μια Ελλάδα «Οικολογική, που θέτει ως στόχο της εξωτερικής της πολιτικής τον σεβασμό στα οικοσυστήματα του πλανήτη, την προστασία της βιοποικιλότητας, και την παγκόσμια μετάβαση σε πράσινες μορφές ενέργειας, μεταφορών και παραγωγής», όσο και στην αναφορά του για την Νέα Πράσινη Συμφωνία (Green New Deal) όπου υιοθετείται ο στόχος των 1.5οC της Συμφωνίας των Παρισίων και ένα σύμφωνο που «περιλαμβάνει νέους στόχους για την μείωση των ορυκτών καυσίμων, ένα σχέδιο για μείωση των περιβαλλοντολογικά επιζήμιων επιδοτήσεων και νέους φόρους για τον άνθρακα και τα πλαστικά»

8.3 Άλλοι φορείς

WWF

Η WWF Ελλάδος, όπως προαναφέρθηκε, έχει δημοσιεύσει έναν ολοκληρωμένο σχολιασμό για την ΕΕΕΠ που περιλαμβάνει όχι μόνο κριτική και προτάσεις για τις περισσότερες

³³<https://kinimaallagis.gr/%CF%86%CF%8E%CF%86%CE%B7%CE%B3%CE%B5%CE%BD%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%AC-%CE%B4%CE%AF%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%B7-%CE%B5%CE%BD%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE-%CE%BC%CE%B5/>

³⁴ <https://www.e-mc2.gr/el/news/energeiako-diabatirio-gia-mellon-shedio-mas-gia-tin-energeia>

ενότητες της ΕΕΕΠ των κεφαλαίων 1 έως 4, αλλά και για τα επόμενα αναμενόμενα κεφάλαια 5 έως 7. Η οπτική γωνία των σχολίων, όπως άλλωστε είναι φυσικό, είναι αυτή της περιβαλλοντικής οργάνωσης και συνοψίζεται στην ανάγκη μεγαλύτερης σύνδεσης της ανάπτυξης με την περιβαλλοντική κρίση, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τα ρίσκα όσο και τις ευκαιρίες. Πέραν όμως των γενικών αυτών αρχών, στις εξειδικευμένες προτάσεις για το περιεχόμενο των κεφαλαίων 5 έως 7, περιλαμβάνονται και οι εξής:

- Άμεση μεταφορά με την βοήθεια οικονομικών κινήτρων και αντικινήτρων, της βιομηχανικής δραστηριότητας σε ΒΙΠΕ και ουσιαστικός έλεγχος των όρων λειτουργίας τους
- Συμφωνία και χάραξη εθνικής στρατηγικής για πράσινους κλάδους και σύνδεση οικονομικών εργαλείων ενίσχυσης με αυτή
- Ευθυγράμμιση των πολιτικών στον πρωτογενή τομέα με την Πράσινη Συμφωνία (EUGD), την στρατηγική 'Farm-to-Fork' και την αναθεωρημένη ΚΑΠ με έμφαση στην βιολογική καλλιέργεια και την πιστοποίησή της
- Ευθυγράμμιση των κρατικών ενισχύσεων (κατά τουλάχιστον 50%) με το σύστημα ταξινόμησης βιώσιμων επενδύσεων (Taxonomy) της ΕΕπ και συνυπολογισμός της περιβαλλοντικής απόδοσης επενδύσεων στην χρηματοδότηση από πόρους της ΕΕ αλλά και της Ελληνική Τράπεζας Επενδύσεων.

Πρόσφατα (Οκτώβριος 2020), η WWF δημοσίευσε και νέες προτάσεις³⁵ ειδικά για το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης που περιλαμβάνουν 10 προγράμματα συνολικού προϋπολογισμού €8,2Δις τα οποία κατανέμονται ως ακολούθως:

- Ενεργειακές κοινότητες και αυτοπαραγωγούς (€1328Εκατ)
- Αναβαθμίσεις κτιριακού αποθέματος (€3796Εκατ)
- Ανακατεύθυνση επενδύσεων από ορυκτό φυσικό αέριο σε καθαρή ενέργεια (€1650Εκατ)
- Πράσινες μεταφορές (€2800Εκατ)
- Υποδομές για επίτευξη του στόχου για τα αστικά απόβλητα το 2025 (€1623Εκατ)
- Βέλτιστες πρακτικές σε ΜΜΕ στους κλάδους ενέργειας, τροφίμων, κατασκευών και περιβαλλοντικής τεχνολογίας (€455Εκατ)
- Διπλασιασμό βιολογικής γεωργίας (€147Εκατ)
- Μείωση φυσικών κινδύνων κυρίως πλημμυρών (€110Εκατ)
- Προστασία προστατευόμενων θαλασσίων περιοχών (€102Εκατ)
- Δασική αποκατάσταση και διαχείριση περιοχών Natura 2000 (€206Εκατ)

Από τις προτάσεις αυτές οι πρώτες δύο που αντιστοιχούν στο 50% του συνολικού ποσού περιλαμβάνονται στις προτάσεις της ΕΕΕΠ για την ενέργεια, ενώ και οι υπόλοιπες θα μπορούσαν να ενταχθούν στις γενικές προτεραιότητες της ΕΕΕΠ. Μένει όμως να δει κανείς, πιθανόν στα κεφάλαια 5-7 όταν εμφανιστούν, αν οι προτεραιότητες και η κατανομή των πόρων θα είναι παρόμοιες ή όχι.

---

³⁵ https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/wwf_greece_green_recovery_report_eng.pdf

Στις αρχές Νοεμβρίου, χωρίς ακόμη να έχει δημοσιευτεί είτε η τελική ΕΕΠ είτε το Εθνικό Σχέδιο για την αξιοποίηση των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης, η Greenpeace κατέθεσε τις δικές της προτάσεις για «μια πράσινη και δίκαιη μετάβαση» που αν και δεν αποτελούν κριτική της ΕΕΕΠ, εν τούτοις αφορούν άμεσα και συνεισφέρουν στον διάλογο για την πράσινη διάσταση και την χρήση των πόρων. Οι προτάσεις, όπως άλλωστε δηλώνει και ο τίτλος της ανακοίνωσης της Greenpeace «κινούνται γύρω από δύο βασικούς άξονες στενά συνδεδεμένους μεταξύ τους: την κοινωνική δικαιοσύνη και την περιβαλλοντική προστασία» και αφορούν στην:

1. Κλιματική κρίση και ενέργεια (8 προτάσεις: φιλόδοξη αναβάθμιση των στόχων ΕΣΕΚ, ακύρωση εξορυκτικών δραστηριοτήτων, αύξηση του στόχου των 600M για αυτοπαραγωγούς και ενεργειακές κοινότητες, ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων, δίκαιη απολιγνιτικοποίηση, αστική βιώσιμη κινητικότητα, και απαγόρευση μηχανών εσωτερικής καύσης μετά το 2030)
2. Αγροδιατροφικό μοντέλο (6 προτάσεις: στήριξη βιώσιμων παραγωγών, ενίσχυση τοπικής αξιοποίησης προϊόντων βιώσιμης γεωργίας, εκπαίδευση παραγωγών σε βιώσιμες μεθόδους, μείωση της παραγωγής ζωοτροφών και κατανάλωσης κρέατος, και παύση χρηματοδότησης καυσίμων και διεθνοποιημένων προϊόντων)
3. Προστασία της φύσης και της βιοποικιλότητας (8 προτάσεις: δημιουργία νέων προστατευομένων περιοχών και υποστήριξη φορέων διαχείρισης αυτών, συνεκτικό εθνικό χωροταξικό σχέδιο χρήσεων, ενίσχυση ελέγχων και προστίμων, φρένο στην καταπάτηση, νέα αλιευτική πολιτική, περιορισμός θαλάσσιας ρύπανσης, και παύση εξορύξεων υδρογονανθράκων)
4. Καταναλωτικό μοντέλο και κυκλική οικονομία (6 προτάσεις: μείωση παραγωγής αποβλήτων και κυρίως συσκευασιών μιας χρήσης και ενίσχυση επαναχρησιμοποίησης, διευρυμένη ευθύνη παραγωγού, επιδιόρθωση συσκευών κυρίως ηλεκτρικών, και παύση καύσης αποβλήτων)
5. Πλανητική υγεία (4 προτάσεις: έμφαση στον ρόλο της επιστήμης, ολοκληρωμένη διαχείριση δημόσιας υγείας και πρόσβαση χωρίς διακρίσεις, διαφάνεια και συνεργασία στην αντιμετώπιση κρίσεων)
6. Κοινωνική δικαιοσύνη (8 προτάσεις: Σεβασμός θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πρόσβαση σε βασικά αγαθά και αξιοπρεπή εργασία και βασικό εισόδημα για όλους, υποστήριξη γυναικών και ευάλωτων ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των προσφύγων, λογοδοσία και διαφάνεια κρατών και εταιρειών, ενίσχυση του κράτους δικαίου, ενίσχυση του ρόλου και της συμμετοχής των πολιτών στη λήψη αποφάσεων)
7. Πακέτο ανάκαμψης (Το σύνολο της χρηματοδότησης πρέπει να κατευθυνθεί στην καθαρή ενέργεια, ένα βιώσιμο αγροδιατροφικό σύστημα, την παραγωγή προϊόντων με τις ελάχιστες περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις, τη δημόσια υγεία, την παιδεία και τον πολιτισμό για το σύνολο της κοινωνίας και με σεβασμό στα θεμελιώδη δικαιώματά μας).

³⁶ https://www.greenpeace.org/static/planet4-greece-stateless/2020/11/47ffee87-20201111_greenpeace-proposals_green_and_just_recovery.docx.pdf

Γιώργος Σταθάκης (π. Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας)³⁷

Αναφερόμενος κυρίως στον σχεδιασμό και τις προτεραιότητες της αξιοποίησης των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης εκ των οποίων 37% θα αφορούν πράσινες δράσεις, προτείνει τρία βασικά κριτήρια ήτοι (i) ποιες δραστηριότητες έχουν υψηλή προστιθέμενη αξία στην Ελλάδα, άρα και μεγαλύτερο εγχώριο πολλαπλασιαστή σε απασχόληση και κύκλο εργασιών και (ii) ποιες δραστηριότητες μπορούν να ενισχύσουν τα εισοδήματα και (iii) ποιες την κοινωνική συνοχή. Ως αντίστοιχες εμβληματικές δράσεις προς χρηματοδότηση παραθέτει την ενίσχυση του προγράμματος «Εξοικονομώ κατ' οίκον», των αποκεντρωμένων τοπικών δικτύων, των φωτοβολταϊκών στέγης και των ενεργειακών κοινοτήτων και τέλος προγράμματα πράσινης μετάβασης με επίκεντρο τις ασθενέστερες εισοδηματικά ομάδες.

Γιάννης Μανιάτης (π. Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας)³⁸

Τα βασικά κριτήρια για την επιλογή των δράσεων προς χρηματοδότηση θα πρέπει να είναι η δημιουργία περισσότερων θέσεων εργασίας στη χώρα, η ενίσχυση της έξυπνης ενδογενούς ανάπτυξης και η μείωση εκπομπών αερίων θερμοκηπίου, ενώ επιταχυντές θα πρέπει να είναι η αποκέντρωση αρμοδιοτήτων και η εκτεταμένη αξιοποίηση εμπειρογνομόνων από τον ιδιωτικό τομέα, με συντονισμό και αξιολόγηση από το δημόσιο. Δύο (από τα πολλά) συμβολικά, καινοτόμα και εθνικά χρήσιμα νέα προγράμματα, είναι η βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας των εγκαταστάσεων του Ε.Σ.Υ. και η ενεργειακή αυτονομία μικρών νησιών.

8.4 Συμπερασματικά σχόλια

Εν κατακλείδι, η ΕΕΕΠ παρ' όλες τις πολλές αναφορές στην σημασία της πράσινης διάστασης για την μετάβαση σε μια νέα βιώσιμη περιβαλλοντικά και οικονομικά οργάνωση της κοινωνίας, δεν φαίνεται να βασίζεται σε μια πραγματική κατανόηση του μεγέθους του ρίσκου και των επιπτώσεων από την κλιματική κρίση, των αλλαγών που θα απαιτηθούν για την αντιμετώπιση της και των ευκαιριών που θα προκύψουν. Αν και δηλώνει ότι ο χρονικός ορίζοντας των προτάσεων της είναι η δεκαετία, με την πρώτη πενταετία να χαρακτηρίζεται ως η πλέον σημαντική, δεν λαμβάνει σοβαρά υπόψη ότι οι επενδύσεις στον ενεργειακό τομέα έχουν χρόνους ζωής πολλών δεκαετιών και υπόκεινται στο κίνδυνο απαξίωσης των, όπως θα συμβεί με αρκετές από τις λιγνιτικές μονάδες της χώρας.

Δεν φαίνεται επίσης να αντιλαμβάνεται και να λαμβάνει υπόψη την σημερινή σπατάλη των φυσικών πόρων, που θα καταλήξει σε έλλειψη, άρα και την ανάγκη στροφής και στήριξης προς μια κυκλική οικονομία που θα περιλαμβάνει την μείωση, διαχείριση και σωστή αξιοποίηση αποβλήτων, την επαναχρησιμοποίηση και την επιδιόρθωση συσκευών και η οποία θα εισηγείται ουσιαστικά μέτρα.

Δεν φαίνεται τέλος, να δίνει την πρέπουσα σημασία στο περιβάλλον συμπεριλαμβανομένης της πανίδας και χλωρίδας, ως κοινό αλλά πολύτιμο αγαθό που θα πρέπει να συνυπολογίζεται σε κάθε τέτοια αναπτυξιακή πρόταση και μάλιστα από οικονομολόγους που έχουν πλήρη γνώση της έννοιας του εξωτερικού κόστους και της επιβεβλημένης πλέον εσωτερίκευσης του.

Η περιοριστική προσέγγιση της ΕΕΕΠ που δεν ενσωματώνει ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα, όπως η ανισότητα και οι κοινωνικές ανάγκες, γεγονός που επισημάνθηκε στην κριτική

³⁷ <https://energypress.gr/print/135052>

³⁸ <https://energypress.gr/news/ellada-kai-tameio-anasygkrotisis>

κομμάτων και φορέων, δεν ενσωματώνει στον βαθμό που θα έπρεπε το περιβάλλον και την ενέργεια, και κυρίως δεν επιτρέπει την ανάδειξη μιας ολιστικής πρότασης βιώσιμης πράσινης και μπλε ανάπτυξης στην οποία το περιβάλλον, συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας μαζί με τον πολιτισμό, θα αξιοποιείται και θα προστατεύεται ταυτόχρονα.

Ευχαριστίες

Στην σύνταξη της επισκόπησης συνεισέφεραν με παρατηρήσεις και σχόλια οι:

- Νίκος Μάντζαρης και Ιόλη Χριστοπούλου, The Green Tank
- Νίκος Χαραλαμβίδης και Τάκης Γρηγορίου, Greenpeace
- Ολιβιέ Βαρδακούλιας, WWF
- Χάρης Δούκας, ΕΜΠ
- Έλενα Γεωργοπούλου, Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών
- Μαρία Λογοθέτη
- Παναγής Βουρλούμης
- Βάσω Χόντου, FACE³TS. Α.Ε.

Το περιεχόμενο της επισκόπησης παραμένει αποκλειστικά ευθύνη του συντάξαντος.

Η εργασία αυτή είχε την υποστήριξη του Ευρωπαϊκού Ιδρύματος για το Κλίμα